

ارزیابی عوامل نفوذ الگوی رفتاری و مدیریت جهادی

سردار سلیمانی بر مبنای نظریه اورت راجرز: مطالعه

موردی، محور مقاومت در منطقه خاورمیانه

محسن شفیعی سیف آبادی^۱، محمد عابدی اردکانی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۱۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۲۷

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیست چهارم، شماره ۹۱، تابستان ۱۴۰۰

 20.1001.1.1735501.1400.24.91.1.3

چکیده

هدف اصلی مقاله حاضر ارزیابی عوامل نفوذ الگوی رفتاری و مدیریت جهادی سردار سلیمانی در رابطه با «نیروی‌های مقاومت» در منطقه خاورمیانه، بر مبنای نظریه اورت راجرز است. در همین راستا، سؤالی که مطرح می‌شود عبارت است از اینکه «با در نظر گرفتن نظریه راجرز، عوامل اصلی نفوذ الگوی رفتاری و مدیریت جهادی سردار قاسم سلیمانی در سوریه، عراق و لبنان چیست؟» به لحاظ روشی نیز تحقیق حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی با رویکرد «انطباق و آزمون نظریه با مورد» است. نتایج حاصل شده نشان می‌دهد که بر مبنای عوامل پنج‌گانه و مورد تأکید اورت راجرز یعنی «مزیت نسبی»، «سازگاری»، «مشاهده‌پذیری»، «پیچیدگی» و «آزمون‌پذیری»، به ترتیب ۵ عامل، نفوذ و پذیرش الگوی رفتاری و مدیریت جهادی سردار سلیمانی را افزایش می‌داد که عبارتند از: ۱- چند وجهی و فراملی بودن شخصیت سردار به همراه رویکرد وحدت بخش، که مزیت پذیرش الگوی رفتاری و مدیریتی او را بالا برده بود ۲- هوش بالا و سخت کوشی، همراهی با محور مقاومت و اشراف اطلاعاتی که سازگاری و هم‌نوایی او با تحولات خاورمیانه و در نهایت انتقال الگوی مدیریتی را آسان می‌نمود ۳- دستاوردها و برنامه‌ریزی‌های منتهی به نتایج سردار سلیمانی که برای نیروهای محور مقاومت به خوبی قابل مشاهده، رهایی‌بخش و راهگشا بود ۴- رفتارهای فردی و روحیات بی‌آلایش سردار سلیمانی که موانع پذیرش الگوی مدیریتی او را کاهش می‌داد ۵- راهبردهای رزمی، خلاقیت در تشکیل نیروهای مردمی و در نهایت موفقیت‌های سردار سلیمانی که در شرایط بحرانی آزمون خود را به خوبی پاسخ دادند.

کلیدواژه:

مدیریت جهادی، سردار سلیمانی، محورهای مقاومت، خاورمیانه، اورت راجرز

^۱ - (نویسنده مسئول)، استادیار دانشگاه اردکان، یزد، ایران shafiee@ardakan.ac.ir

^۲ - دانشیار دانشگاه یزد، یزد، ایران maa1374@gmail.com

۱- مقدمه و بیان مسئله:

مقدمه:

از زمان آغاز جنگ داخلی در سوریه در مارس ۲۰۱۱، ایران یکی از مهم‌ترین حامیان نظام سیاسی بشار اسد و حاکمیت عراق بوده و تأثیر قابل‌توجهی بر روند درگیری‌های نظامی به نفع دولت و ملت عراق و سوریه داشته است. در این میان مدیریت و نفوذ فکری-رفتاری سردار سلیمانی در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی یکی از مقولاتی است که بسیار مورد توجه تحلیلگران، رسانه‌ها، پژوهشگران و مؤسسات پژوهشی و نظامیان قرار گرفته است. به‌عنوان مثال در سال ۲۰۱۷ مجله تایم^۱ قاسم سلیمانی را به‌عنوان یکی از صد شخصیت بین‌المللی تأثیرگذار سال معرفی کرد. (تایم، ۲۰۲۰، ص ۳) آدر پی این انتخاب کینت پولاک کارشناس اسبق سی‌آی‌ای و یکی از تحلیلگران مهم سیاسی-نظامی خاورمیانه، در یادداشتی نوشت «سلیمانی برای شیعیان خاورمیانه جذابیت ویژه‌ای دارد»، به باور او دلیل آن این است که او ترکیبی از ستاره‌های بزرگ سینمایی و رزمی چون جیمز باند و فرمانده نظامی و نظریه‌پرداز جنگی چون یوهانس اروین یوجین رومل^۲ آلمانی است. (کنت پولاک، ۲۰۲۰، ص ۲) مؤسسه امریکن انترپرایز^۳ نیز در یکی از گزارش‌های ویژه خود که در سال ۲۰۱۱ انتشار یافت، از قاسم سلیمانی به عنوان یک «قهرمان جنگ» در میان جوانان منطقه و یک «میهن‌پرست» در نگاه جوانان ایرانی یاد کرد. بر مبنای این گزارش، او با حضور مستقیم در صحنه‌های نبرد جان خود را برای مدیریت راهبردی عرصه نبرد و کاهش تلفات جانی نیروهایش به خطر می‌انداخت. (گیوتاش، ۲۰۲۰، ص ۴)^۴ نشریه آمریکایی فارن پالیسی^۵ نیز در دهمین گزارش سالانه خود پیرامون معرفی متفکران برتر جهانی در عرصه‌های مختلف، از قاسم سلیمانی به عنوان یکی از ۱۰ چهره و شخصیت برتر در عرصه امنیتی-دفاعی نام برد که می‌تواند از سوی دنبال‌کننده‌های اخبار مبارزات او، به عنوان یک شاخص در نظر گرفته شود. (Bozorgmehr, 2020)

1. The New York Times
- 2 vick,2020, p 3
3. Johannes Erwin Eugen Rommel
4. Kenneth Michael Pollack, 2020: 2
5. The American Enterprise
- 6- Givetash, 2020: 4
7. Foreign Policy

بنابراین، این یک واقعیت است که سلیمانی به‌عنوان فرمانده نظامیان ایران در خارج از کشور موسوم به سپاه‌قدس، مغز متفکر فعالیت‌های این کشور در سراسر خاورمیانه محسوب می‌شود. نقش وی در این سمت از جهات مختلف قابل تأمل است. فقط بخش اندکی از این نقش را می‌توان چنین فهرست کرد: ۱- طراح بی‌چون و چرای عملیات‌های جنگی عراق و سوریه علیه داعش و جبهه‌النصره و دیگر گروه‌های افراطی ۲- معمار و پرورش‌دهنده نیروهای مردمی و مجاهد طرفدار ایران در عراق و سوریه ۳- عامل موفقیت در برابر گروه‌های خشونت طلب ۴- خالق خودباوری در میان مبارزان مردمی در عراق و سوریه و حتی لبنان. آوازه شهرت، شجاعت، مدیریت و تخصص نظامی او به تدریج به موضوع مستندها، گزارش‌های خبری و حتی آهنگ‌های پاپ تبدیل شد. به گونه‌ای که جان مگوایر^۱ افسر سابق سیا در ارتباط با سلیمانی به نیویورکر می‌گوید: «او تنها شخصیت قدرتمند و عملگرا در خاورمیانه است.» (مگوایر، ۲۰۱۳، ص ۱) این شرایط بستر لازم برای تأثیر قاسم سلیمانی بر معادلات درون منطقه‌ای و نفوذ الگوی مدیریت او را فراهم آورد و در نتیجه نفوذ ایران را در خاورمیانه به طرز چشم‌گیری گسترش داد. در همین راستا سؤالی که مطرح می‌شود چنین است: «با در نظر گرفتن نظریه راجرز، عوامل اصلی نفوذ الگوی رفتاری و مدیریت جهادی سردار قاسم سلیمانی در سوریه، عراق و لبنان چیست؟»

۲- ادبیات موضوع و پیشینه

۲-۱- ادبیات نظری

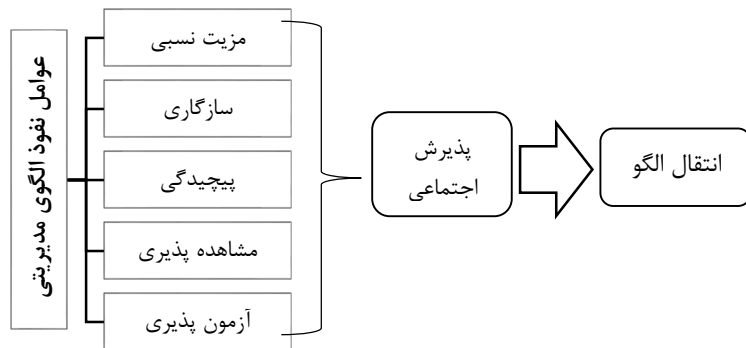
مدل مفهومی به‌کار رفته در این تحقیق، بر مبنای نظریه «انتشار نوآوری»^۲ اورت راجرز^۳ سامان یافته است. راجرز استاد برجسته گروه آموزشی ارتباطات و روزنامه نگاری در دانشگاه نیومکزیکو و از اولین اندیشمندان نظریه پخش است. کاربست مدل نظری او در این مقاله برای توضیح این مسأله است که چگونه، با گذشت زمان، یک‌آی‌ده، مدل فکری یا مدیریتی انتشار یافته به برای دیگران قابل پذیرش می‌شود؟ (راجرز، ۲۰۰۳، ص ۱۴۹) در پاسخ به این سؤال راجرز معتقد است که پنج عامل اصلی وجود دارد که در پذیرش ایده‌ها، تفکرات یا الگوی رفتاری تأثیر می‌گذارد. این عوامل عبارتند از:

1. John Maguire, 2013: 1
2. Diffusion of innovations
3. Everett Rogers, 2003: 149

- (۱) مزیت نسبی: این عامل به «کیفیت» اشاره دارد به این معنا که کیفیت نوآوری فعلی در مقایسه با کیفیت ایده، برنامه یا الگوی رفتاری که پیش تر از آن‌ها استفاده می‌شده است، با در نظر گرفتن تمام جهات، بهتر است؛ بنابراین الگو، مدل یا نوآوری فعلی باید جایگزین ایده و برنامه قبلی شود.
 - (۲) سازگاری: به میزان انطباق الگوی رفتاری با جامعه هدف اشاره داشته و به این موضوع می‌پردازد که درک و یا استفاده از نوآوری یا الگوی رفتاری چقدر دشوار یا آسان است.
 - (۳) پیچیدگی: به موانع و محدودیت‌های انتقال الگوی رفتاری اشاره دارد.
 - (۴) مشاهده پذیری: به نتایج ملموس و قابل رویت اشاره دارد. بدین معنا که گروه‌های الگو پذیر باید نتایج عینی الگویی که قصد صادرشدن یا نفوذ کردن دارد را درک و فهم کنند.
 - (۵) آزمون پذیری: به آزمایش الگوی رفتاری و به عبارتی، آزمایش آن قبل از تعهد و عمل بر مبنای الگوی رفتاری می‌پردازد (راجرز، ۲۰۰۳، ص ۱۵۰) آزمون پذیری اطمینان جامعه هدف را از پذیرش نوآوری یا الگوی مورد نظر افزایش می‌دهد.
- راجرز مجموعه عوامل مطرح شده را در کتاب اشاعه نوآوری‌ها^۱ به تفصیل توضیح داده است. این کتاب برای اولین بار در سال ۱۹۶۲ منتشر و پس از آن بارها به چاپ مجدد رسید. او استدلال می‌کند که انتشار یک الگوی رفتاری یا طرح فکری، فرآیندی است که طی آن به مرور زمان عملیات انتقال و الگوگیری در میان شرکت کنندگان در یک سیستم اجتماعی برقرار می‌شود. به باور او ریشه‌های انتشار نظریه نوآوری‌ها متنوع است و دامنه رشته‌های مختلفی را در بر می‌گیرد.

نمودار شماره ۱- مدل مفهومی

1. Diffusion of Innovations

بررسی کاربرد نظریه راجرز درباره انتشار الگوهای رفتاری، در پژوهش‌های فارسی زبان نشان می‌دهد که بر مبنای این نظریه، آثار اندکی چون مقاله‌ای از سیما سالاروند و همکاران (۱۳۹۴) با عنوان «ارزیابی تخته هوشمند به عنوان نوآوری آموزشی بر اساس نظریه انتشار نوآوری اورت راجرز»، در دوفصلنامه نظریه و عمل در برنامه، به صورت ترکیبی به همراه روش پیمایش نگاشته شده است. اما آثار خارجی چون ۱- تئوری انتشار و تغییر ریسک رفتار اچ آی وی، اثر جیمز درینگ، اگری میپر و راجرز (۱۹۹۴)؛ ۲- تئوری انتشار، اصول و عملکرد نوآوری‌ها، اثر جیمز درینگ و جفری جی کاکس^۲ (۲۰۱۸)؛ ۳- برخی تأملات در مورد تئوری انتشار و نقش اورت راجرز، اثر روبرت هورنیک^۳ (۲۰۰۴)؛ ۴- بررسی دقیق تئوری انتشار نوآوری راجرز و مطالعات مرتبط با فن‌آوری آموزشی بر اساس تئوری راجرز، اثر اسماعیل ساهین^۴ (۲۰۰۶)، هم روش راجرز را بکار برده و هم در برخی آثار نظریه او را به صورت مبسوط مورد بررسی قرار داده اند.

۲-۲- پیشنهاد تحقیق

الگوی رفتاری و مدیریت جهادی سردار سلیمانی، به‌طور کلی شخصیت نظامی-امنیتی او می‌تواند جزء مهمترین موضوعات برای تحقیق در حوزه علوم انسانی باشد. با این حال، تاکنون پژوهش‌های زیادی در این زمینه نگارش نشده است. در این میان، برخی از آثار که تا حدودی به مقاله حاضر می‌تواند قرابت داشته باشد، در شاکله جدولی به شرح زیر آمده است.

جدول شماره ۱- پیشنهاد پژوهش‌های متناسب با موضوع تحقیق

نویسندگان - روش	اهداف و یا سئوالات اصلی	مهمترین یافته‌ها
میثم قراباغی و محمد ازگلی (۱۳۹۹)، راهبرد تحلیل مضمون	این پژوهش با هدف ترسیم مؤلفه‌های سبک رهبری سردار سلیمانی، به بررسی کتابخانه-ای درباره او می‌پردازد، آنگاه با بهره‌گیری از راهبرد تحلیل مضمون، به ۲۴۸ مضمون پایه،	مضمون‌های مورد نظر نویسنده شامل مقولاتی «مهرورزی با مردم»، «تکلیف گرایی»، «تخلق به ارزش‌های الهی»، «تمرکز بر مأموریت»، «معنویت فردی»، «شخصیت با صلابت»، «پرورش کارکنان»، «داشتن آرمان متعالی»، «اخلاص در عمل» و «بصیرت زیاد» به عنوان

1. James W. Dearing
2. Jeffrey G. Cox
3. Robert Hornik
4. Ismail Sahin

مؤلفه‌های سبک رهبری سلیمانی معرفی می‌شوند.	۲۱ مضمون سازماندهنده و ۱۰ مضمون فراگیر دست می‌یابد.	
به باور نویسنده یافته‌ها تحقیق حکایت از آن دارد که الگوی حکمرانی جهادی با محوریت جهاد، از جهت مبانی و خاستگاه، مفهوم اثربخشی و جایگاه جهاد، از دیگر الگوهای معرفی شده حتی الگوهای بومی، متمایز بوده و شاخص‌های یادشده جزء ماهوی آن محسوب می‌گردد.	هدف نویسنده در این اثر بررسی توصیفات سبک زیست سردار سلیمانی در کلام مقام معظم رهبری (مدظله العالی) از منظر آموزه های حکمرانی و در نهایت طراحی الگوی مدیریتی است.	مهدی مزینانی (۱۳۹۹)، روش تحلیل محتوای کیفی
نتایج حاصل از تحقیق نیز نشان دهنده تحولات محسوس هم در زمان حضور سردار سلیمانی بخصوص در زمینه شکست استراتژیک سلفی‌های جهادی و هم پس از شهادت ایشان بخصوص در زمینه فعال تر شدن گروهک‌های شیعه به خونخواهی سردار سلیمانی است.	هدف اصلی این مقاله فهم مفهوم و تحول قدرت در محور مقاومت در زمان قبل و پس شهادت سردار سلیمانی و هم- چنین استراتژی‌ها و رفتارهایی بازنمود این تحول است.	مجتبی نوروزی و زهره مرندی (۱۳۹۸)، توصیفی تحلیلی
زمینه‌های شکل‌گیری نیروهای دفاع ملی سوریه در مقولاتی چون ۱- اعتراضات مردمی؛ ۲- ضعف ارتش سوریه و ۵- ورود سپاه قدس و استفاده از نیروهای مردمی با مدیریت سردار سلیمانی قابل فهم است. حشدالشعبی نیز پس از توالی ۱- نبود همبستگی جامعه شیعیان عراق؛ ۲- ضعف ساختاری حاکمیت؛ ۳- نبود روحیه مبارزه در ارتش کلاسیک؛ ۴- فاجعه انسانی و ۵- حمایت سپاه قدس از بسیج مردم عراق، پدید آمد. مقاصد سردار سلیمانی نیز در کوتاه‌مدت، وحدت بخشی و در بلندمدت قدرتمند نمودن بسیج مردمی عراق و سوریه به مانند حزب‌الله و رسیدن به آرمان آزادی قدس بود.	سوال اصلی مورد نظر نویسنده عبارت است از اینکه شکل‌گیری شبکه‌های بسیج مردمی در عراق و سوریه متأثر از چه زمینه‌هایی است و مقاصد و نیات سردار سلیمانی در حمایت از این نیروها چه بوده است؟	محسن شفیعی سیف آبادی (۱۳۹۸)، روش هرمنوتیک قصدی- زمینه‌گرایی اسکینر
از منظر نویسنده یافته‌ها نشان داد که نوآوری تخته هوشمند در مدارس کرج مورد استقبال قرار نگرفته و درجه انتشار آن موفق ارزیابی نمی‌شود.	هدف اصلی مقاله عبارت است از ارزیابی تخته هوشمند به عنوان نوآوری آموزشی بر	سیما سالاروندیان، علی حسینی خواه، مسعود گرامی پور، روش ترکیبی نظریه انتشار

	اساس نظریه انتشار نوآوری اورت راجرز	نوآوری اورت راجرز و روش پرسشنامه‌ای
سردار سلیمانی در زمینه‌هایی چون ساده زیستی، کنش در حوزه تخصصی، تعهد به انقلاب و نظام سیاسی یک الگوی مهم برای مدیران جمهوری اسلامی است.	ارائه الگوی مدیریتی مطلوب برای مدیران عالی در جمهوری اسلامی ایران	محمد محمدظاهری (۱۳۹۹)، روش تحلیل مضمون مصاحبه‌ها، فیلمها و داده‌ها

همان‌طور که از بررسی مقالات فوق مشخص می‌شود، شباهت مقاله حاضر با مقالات ذکر شده در محوریت یکی از متغیرها که همان سردار سلیمانی است، می‌باشد. از این رو می‌توان استدلال کرد تحقیق حاضر از منظر چارچوب نظری یعنی مدل مفهومی و نظری اورت راجرز، مطالعه‌موردی (محور مقاومت در خاورمیانه)، داده‌های مورد استفاده، هدف پژوهش و اساساً سوال اصلی یافته‌های تحقیق با مقالات دیگر متفاوت بوده و جدید است.

۳- روش تحقیق

همان‌طور که پیش‌تر نیز اشاره شد، به لحاظ روشی پژوهش حاضر از نوع توصیفی - تحلیلی با رویکرد «انطباق نظریه با مورد» و «آزمون نظریه با مورد» است. در تحقیقات توصیفی محقق به دنبال چگونگی بودن موضوع است و می‌خواهد بداند پدیده، متغیر یا مطلب چگونه است. به عبارت دیگر، این تحقیق وضع موجود را بررسی می‌کند و به توصیف منظم و نظام‌دار وضعیت فعلی آن می‌پردازد و ویژگی‌ها و صفات آن را مطالعه و در صورت لزوم ارتباط بین متغیرها را بررسی می‌نماید. تحقیقات توصیفی هم جنبه کاربردی دارد و هم جنبه بنیادی؛ در بُعد کاربردی از نتایج این تحقیقات در تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌ها و همچنین برنامه‌ریزی‌ها استفاده می‌شود. تحقیقات توصیفی در بُعد بنیادی به کشف حقایق و واقعیت‌های جهان خلقت می‌انجامد. در تحقیقات توصیفی محقق می‌تواند به ارزیابی موقعیت پدیده‌ها و عقاید پردازد و در صورت لزوم روابط بین متغیرهای مورد مطالعه را بررسی و شناسایی کند. (شیخزاده، ۱۳۹۰: ۱۵۳) در این تحقیقات نوعاً از روش‌های مطالعه کتابخانه-ای و بررسی متون و محتوای مطالب استفاده می‌شود. این‌گونه تحقیقات از نظر شیوه نگرش و پرداختن به مسئله تحقیق به دودسته تقسیم می‌شود:

۱. تحقیقات توصیفی محض: محقق صرفاً به کشف و تصویرسازی ماهیت، ویژگی‌ها و وضعیت موجود موضوع و مسئله تحقیق می‌پردازد.

۲. تحقیقات توصیفی - تحلیلی: محقق علاوه بر تصویرسازی آنچه هست به تشریح و تبیین دلایل چگونگی بودن و چرایی وضعیت مسئله و ابعاد آن می‌پردازد. محقق برای تبیین و توجیه دلایل، نیاز به تکیه‌گاه استدلالی محکمی دارد. این تکیه‌گاه از طریق جستجو در ادبیات و مباحث نظری تحقیق و تدوین گزاره‌ها و قضایای کلی موجود درباره آن فراهم می‌شود که معمولاً در فصل مربوط به سوابق و مباحث نظری تحقیق تدوین می‌گردند. محقق از نظر منطقی جزئیات مربوط به مسئله تحقیق خود را با گزاره‌های کلی مربوطه ارتباط می‌دهد و به نتیجه‌گیری می‌پردازد. (کمالی، ۱۳۹۷: ۱۹۰)

۴- یافته‌های تحقیق

۴-۱- عوامل مؤثر بر پذیرش الگوهای رفتاری و مدیریت جهادی سردار سلیمانی

در مبحث قبلی تلاش شد که به طور موجز و مختصر مفاد و مفاهیم اصلی اورت راجرز مشخص شود. اکنون با توجه به چارچوب نظری ارائه شده، ضمن شرح ماهیت و ابعاد الگوهای رفتاری در مدیریت جهادی سردار سلیمانی، عوامل مؤثر بر پذیرش الگوهای رفتاری و مدیریت جهادی سردار سلیمانی بررسی خواهد شد.

۴-۱-۱- مزیت نسبی

مفهوم مزیت نسبی از جمله مفاهیم پرکاربرد اقتصادی است که اولین بار در آثار و آراء افرادی چون دیوید ریکاردو، اقتصاددان انگلیسی انتشار یافت. (دیوید ریکاردو، ۲۰۱۳، ص ۳۵-۱۰) در ارتباط با مزیت نسبی برپایه تئوری راجرز، این مسأله مطرح می‌شود که الگوی مدیریتی سردار سلیمانی چه مزیت، اهمیت و برتری در نگاه اعضاء و حامیان محورهای مقاومت داشته است؟ بنابراین با ادراک مزیت و دلایل برتری الگوی رفتاری و مدیریت جهادی او، امتیاز و مزیت پذیرش آن نسبت به فرماندهان دیگر مشخص می‌شود. این مسأله در قالب محورهایی به شرح زیر قابل فهم است.

۱- چند وجهی بودن شخصیت سردار سلیمانی: تحلیل محتوای پیام‌ها و مصاحبه‌های سران محور مقاومت درباره سردار سلیمانی حکایت از چندوجهی بودن شخصیت او و به عبارتی نوعی خاصی از احاطه علمی به مسائل اجتماعی و رزمی دارد. (نصرالله، ۱۳۹۸، ص ۲) به‌عنوان مثال، مزیت‌های مدیریتی همچون نبوغ رزمی، دانش شناخت توده‌های اجتماعی و نحوه ارتباط‌گیری با نیروهای مردمی در خارج از کشور ایران، اعتبار سردار سلیمانی را در

1. David Ricardo, 2004: 10-35

نگاه ابومهدی‌المهندس -فرمانده کتائب حزب‌الله و از فرماندهان میدانی حشد شعبی- به جدی بالا برده بود که خود را سرباز سردار سلیمانی می‌دانست. سیدحسین نصرالله نیز در ارتباط با الگوی رفتار و شخصیت سردار سلیمانی صراحتاً می‌گوید: «خیلی زود مشخص شد شخصیت حاج قاسم یک فرمانده نظامی صرف نیست، بلکه مسائل امنیتی را هم خیلی عمیق و جدی می‌فهمد؛ یعنی یک آدم امنیتی به معنای تخصصی‌اش است. ضمن اینکه فهمش از مسائل سیاسی هم بسیار گسترده و پراهمیت است... در واقع حاج قاسم یک شخصیت جامع بود.» (نصرالله، همان، ص ۳) بنابراین، احساس فرماندهان نیروهای مقاومت که خود به نوعی الگوی سربازان و نیروهای نظامی تحت فرمانشان هستند و نسبت به فرمانده شاخصی چون سردار سلیمانی، گروه‌های الگوپذیر اولیه به حساب می‌آیند، این نبوده است که تنها با یک ژنرال متخصص در زمینه نظامی مذاکره و تبادل اطلاعات می‌کنند، بلکه آن‌ها می‌دانستند که با یک مقام عالی رتبه نظامی روبرو هستند که مسائل سیاسی، امنیتی و اجتماعی را هم کاملاً درک می‌نموده و برای بسیاری از تحولات منطقه‌ای برنامه‌های راهبردی کلان و خرد دارد. بنابراین، هم‌رزم شدن و ارتباط یافتن با کسی که تجارب، نبوغ و فهم مدیریتی بالایی دارد برای فرماندهان و اعضای محورهای مقاومت مزیت و فایده داشته است.

۲- عبور از اختلافات نظری و وحدت بخشی با تکیه بر ارتباط‌گیری عاطفی: واکوی بحران سوریه و عراق نشان می‌دهد که حل و فصل اختلافات میان دشمنان گروهک تروریستی با تکیه بر اصل برادری و اعتقادی، حلقه مفقوده میان نیروهای مقاومت و توده‌های اجتماعی عراق و سوریه بود. از زاویه دید فرماندهان و اعضای محور مقاومت راه رسیدن به این مهم، پذیرش و تکیه بر فرماندهی مدیر، کاریزما و اجتماعی است. به باور آن‌ها این مؤلفه از جمله ویژگی‌های رفتاری و مدیریتی سردار سلیمانی است که مزیت آن در نتایج حاصله از این روحيات خود را نشان داد. توضیح آنکه بین او و الگوپذیرهای آغازینی چون سید حسن نصرالله، ابومهدی‌المهندس، عماد مغنیه و دیگر فرماندهان مسئول در امور جهادی، یک رابطه برادرانه و شخصی وجود داشت. یعنی مدیریت جهادی سردار سلیمانی به گونه‌ای بود که به سرعت رابطه بین او به عنوان منتشرکننده الگوی مدیریت جهادی و اعضای گروه‌های الگوپذیر به رابطه‌ای دوستانه، محبت‌آمیز و برادرانه تبدیل می‌شد (نصرالله، همان، ص ۲)

مزیت چنین رویکردی در عرصه سیاسی- نظامی به یک‌پارچه کردن ایده‌ها و چشم‌اندازها، و همکاری و عبور از مشکلات یا اختلافات احتمالی در برخی جزئیات، انجامید. دلیل آن نیز نحوه برخورد سردار سلیمانی با محور مقاومت و تحقق ابزارهای لازم از قبیل اطمینان، دوستی، برادری، محبت و همین‌طور اخلاص متقابل بود. به باور سیدحسین نصرالله «هم حاج قاسم و هم حاج عماد و دیگر برادران ما که به شهادت رسیدند یا هنوز در قید حیات

هستند، از این اخلاص برخوردار بودند. همه‌ی این موضوعات از همان روزهای اول نویدبخش این بود که ما در آستانه‌ی یک تجربه‌ی بسیار شاخص، خوشایند و پر قدرت هستیم که امور مقاومت را پیش خواهد برد و این اتفاقی بود که در عمل هم به وقوع پیوست. به همین علت جای هیچ نگرانی وجود نداشت» (نصرالله، ۱۳۹۸: ۴).

بنابراین سردار سلیمانی در روابط دوستانه خود اخلاص نشان می‌دهد و در نهایت این فرایند به اعتماد و ایمان خالصانه محور مقامت نسبت به او منتج می‌شود. در همین راستا فرمانده قرارگاه حضرت زینب در سوریه، سردار رحیم نوعی اقدم، در پاسخ به این سؤال که: «چطور نظامیان عالی رتبه سوریه و عراق فرماندهی یک شخص غیرسوری را قبول می‌کردند؟»، می‌گوید: «اولین نکته‌ای که در این رابطه بسیار ویژه بود اعتماد همه‌جانبه و به تمام معنای فرماندهان ارتش سوریه به حاج قاسم است. آن‌ها با تمام وجود به حاج قاسم ایمان و اعتماد داشتند و حضور ایشان را برای خودشان قدرت می‌دانستند.» (نوعی اقدام، ۱۳۹۸: ۱) به باور فرماندهان و نیروهای محور مقاومت، حضور سردار سلیمانی در منطقه، منتقل کننده بار روانی مثبت برای آن‌ها بود که این خود مزیت بالایی برای پیروزی در نبردها بوجود می‌آورد. از این رو است که یکی از آن‌ها در مورد او می‌گوید: «رهبری عاطفی، شجاعت و نترسی و استقامت حاج قاسم در میدان و شرایط سخت و بحرانی آن‌ها را مجذوب حاج قاسم کرده بود. اصلاً مشخص نبود حاج قاسم در کشور دیگری دارد می‌جنگد. لذا هر کسی را به خضوع وادار می‌کرد و در شرایط سخت، ملجاء و پناه بود.» (نوعی اقدام، ۱۳۹۸: ۲).

۳- شخصیت فراملی و انعکاس وزن و جایگاه شخصیت نظامی: اهمیت و مزیت وجودی سردار سلیمانی در عرصه جهانی نیز از دیده‌ها پنهان نبود (گیوتاش، ۲۰۰۳، ص ۳). به‌عنوان مثال هفته‌نامه آمریکایی نیوزویک^۱ به قلم «جانینی دی گلووانی»^۲ در نسخه بین‌المللی خود در ۳ دسامبر ۲۰۱۴ تصویری از سردار سلیمانی را بر روی جلد خود چاپ کرد و در کنار تصویر وی، بر روی جلد خود نوشت: «اول با آمریکا می‌جنگید، الان داعش را درهم می‌کوبد، او فرد باهوشی و عاشق جنگ است و خودش هم می‌داند که زنده این کار است» (جانینی دی گلووانی، ۲۰۱۴، ص ۴) هم‌چنین نشریه آمریکایی فارن پالیسی به قلم «استنلی مکریستال»^۳ در دهمین گزارش سالانه خود پیرامون معرفی متفکران برتر جهانی در عرصه‌های مختلف، از قاسم سلیمانی به عنوان یکی از ۱۰ چهره و متفکر برتر در عرصه امنیتی - دفاعی نام برد (استنلی مکریستال، ۲۰۱۹، ص ۲) مجله‌تایم نیز در مقاله‌ای به قلم

1. Newsweek

2. Janinie Di Giovanni, 2014: 4

3. Stanley Mcchrysal, 2019: 6

«کارل ویک»، او را جزء محدود چهره‌های تأثیرگذار بین‌المللی معرفی نمود (کارل ویک، ۲۰۱۹، ص ۶) در همین راستا کِنِت پولاک، نویسنده و تحلیلگر ارشد خاورمیانه، به شاخص بودن نوع مدیریت جهادی او برای محورهای مقاومت اشاره نمود (کِنِت پولاک، ۲۰۱۹، ص ۱۰).

انعکاس یافتن شیوه مدیریت او نه تنها پذیرش الگوی او را آسان و محور مقاومت را دلگرم به مزایای پذیرش او می‌نمود، بلکه بستری را فراهم نمود تا هزینه پروژه ترور او را نیز برای مخالفان استراتژیک این فرمانده نظامی بالا ببرد. توضیح آنکه آوازه و اهمیت راهبردی سردار سلیمانی پس از شهادت او نیز در عرصه بین‌المللی خود را نشان داد به‌گونه‌ای که در هفتاد شهر از آمریکا فعالان ضدجنگ در واکنش به ترور سلیمانی و افزایش تنش بین ایران و آمریکا دست به تظاهرات زدند. در این تظاهرات «عدم جنگ با ایران»، «خروج از عراق»، «خروج ایالات متحده آمریکا از خاورمیانه» و «عدم تحریم ایران» از جمله خواسته‌های حاضران به گزارش رادیو فرانسه بوده است (ویلز، ۲۰۲۰، ص ۱).

بنابراین در یک جمع‌بندی کلی باید اذعان داشت که از ابتدای حضور مستشاری ایران در عراق و سوریه، درخشش، اثربخشی و تعهد سردار سلیمانی نسبت به کشورش، شیعیان منطقه و محورهای مقاومت مورد احترام متحدانش قرار گرفت. به باور بسیاری از تحلیلگران غربی، تاکنون هیچ فردی به‌اندازه او در هم‌سویی و توانمندسازی متحدان شیعه در سوریه و عراق موفقیت قابل قبولی نداشته است. دفاع سرسخت وی از بشار اسد رئیس‌جمهور سوریه، عملاً هرگونه پیشرفت توسط داعش و سایر گروه‌های شورشی را متوقف نمود. عمل‌گرایی زیرکانه وی، نیروهای محور مقاومت را در بازپس‌گیری بسیاری از شهرهای سوریه و عراق کمک نمود (مک کریستال، ۲۰۱۹، ص ۲)؛ اقداماتی چون تأسیس و پشتیبانی گروه‌های مردمی و مسلح، طراحی بسیاری از عملیات‌ها علیه گروه‌های افراطی ضدسوری از جمله عملیات مشترک برای بازپس‌گیری باب‌عمر و در حومه حمص در مارس ۲۰۱۲، دفاع از اقلیم کردستان عراق و پایان دادن به سیطره داعش بر عراق و سوریه، از جمله مقولاتی است که تأمل در آن‌ها، مزیت عملی حضور سردار سلیمانی در عراق و سوریه و به طور کلی منطقه خاورمیانه را برای ما به اثبات می‌رساند.

1. Karl Vick, 2020 : 6

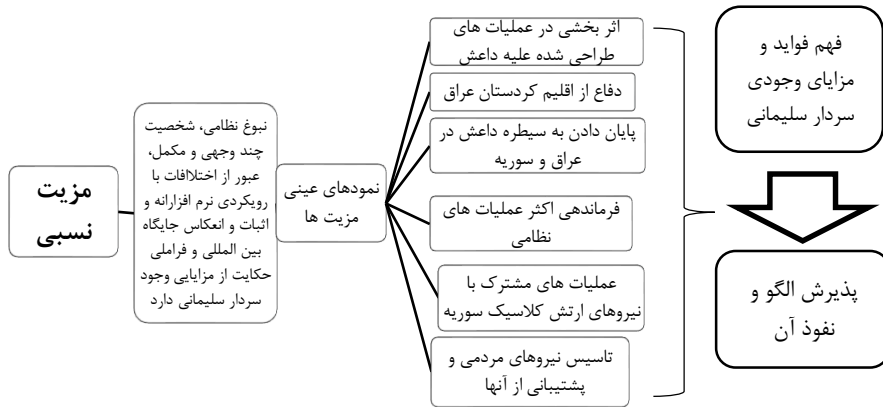
2. Kenneth Pollack, 2017 : 10

3 - Vuillez, 2020: 1

4 - Mcchrysal, 2019: 2

نمودار شماره ۲- مزیت نسبی و چگونگی نفوذ الگوی رفتاری و مدیریت جهادی سردار سلیمانی

۴-۱-۲- مشاهده پذیری

همان‌طور که پیش‌تر نیز به آن اشاره شد، در ارتباط با مقوله مشاهده‌پذیری باید به آثار و نتایج ملموس و قابل رؤیتی اشاره کرد که نیروهای پذیرنده الگوی مدیریت جهادی سردار سلیمانی آن را درک و کسب نموده‌اند. مطالعات دقیق در زمینه کنش سیاسی- نظامی سردار سلیمانی در عراق و سوریه نشان می‌دهد که حضور، دستاوردها، کنش‌های هدفمند و برنامه‌ریزی‌های منتهی به نتایج او، هم برای گروه‌های الگوپذیر به خوبی قابل‌مشاهد و هم برای مشکلات و درماندگی‌های نظامی عراق و سوریه راهگشا بوده است. به‌گونه‌ای که در نگاه رهبران، شهروندان و جوانان محور مقاومت در سوریه، سلیمانی یکی از قوی‌ترین حامیان دولت سوریه بشار اسد در جنگ داخلی سوریه بود (عباس، ۲۰۱۳: ۸-۴).^۱ طبق گفته علی عبدالله ایوب وزیر دفاع سوریه، سلیمانی از سال ۲۰۱۱ در برنامه‌ریزی و اجرای محاصره بابا عمرو در حصر حمص مشارکت فعال و راهبردی داشت. این حضور مثبت و راهگشا، برای مردم و رهبران الگوپذیر کاملاً قابل مشاهده بود. زمانی که رهبران سیاسی- نظامی ایران به شدت نگران ناتوانی دولت اسد در مبارزه با مخالفان و عواقب منفی آن برای جمهوری اسلامی- در صورت سقوط دولت سوریه - بودند، سردار سلیمانی در اواخر سال ۲۰۱۲، کنترل راهبردهای عملیاتی ایران در جنگ با داعش و جبهه النصره را بر عهده گرفت. او جنگ و عملیات‌های نظامی را از پایگاهی در قلب دمشق که در آن علاوه بر افسران سوری و ایرانی، فرماندهان حزب‌الله لبنان و هماهنگ‌کننده‌های نیروهای مقاومت شیعه عراق حضور داشتند،

۱. Abbas

مدیریت می‌کرد. بنابراین، تحت نظر مستقیم سردار سلیمانی، ۱- حملات و تهاجم‌های نظامی علیه معاندین طراحی می‌شد ۲- جوانان مبارز آموزش داده می‌شدند و این چنین یک سیستم دقیق برای نظارت بر ارتباطات مخالفان بشار اسد ایجاد شد. طبق گفته دکستر فیلکینز، نویسنده مجله آمریکایی «نیویورکر»، با درایت و نفوذ سردار سلیمانی، هزاران نفر از نیروهای حشد الشعبی، عشایر سوری، نیروهای قدس و شهروندان مستعد و موافق حاکمیت در عراق و سوریه، با مشخص شدن دقیق وظایف و حیطه اختیارات، در سراسر دو کشور عراق و سوریه پخش شدند عملیات بازپس‌گیری قصیر در ماه مه ۲۰۱۳ از نیروهای شورشی و جبهه النصره، به گفته جان مگوایر، افسر سابق سیا در عراق، توسط سلیمانی تدارک دیده شد. (دکستر فیلکینز، ۲۰۱۳، ص ۳-۵) یکی دیگر از فعالیت‌های هوشمندانه و دقیق سردار سلیمانی، کمک به تأسیس نیروهای دفاع ملی^۳ (NDF) در سال ۲۰۱۳ بود. این ائتلاف به همراه نیروهای بسیجی حشد الشعبی قدرت دولت‌های سوریه و عراق را بسیار افزایش داد (مرآت، ۲۰۱۹: ۸-۱۰).^۴ در نتیجه این تحولات، جغرافیای حضور داعش در عراق و سوریه در سال ۲۰۱۷ نسبت به سال ۲۰۱۴ به شدت کاهش یافت.

نقشه شماره ۱- مناطق تحت اشغال داعش در سال ۲۰۱۴ نسبت به ۲۰۱۷ (Kranz, Gould, 2017)

1. Dilkins
2. John Maguire
3. the National Defence Forces
- 4 Merat

علاوه بر این، در سال ۲۰۱۵، سلیمانی به جمع‌آوری پشتیبانی از منابع مختلف در داخل و حتی در خارج از کشور سوریه و در سطح بین‌الملل، برای مبارزه با گروه افراطی تازه احیا شده داعش و دیگر مخالفان نظام سیاسی حاکم بر سوریه همچون ارتش آزاد مبادرت کرد که موفق شده بودند مناطق وسیعی را از چنگ نیروهای بشار اسد خارج کنند. بر همین مبنا، بسیاری وی را معمار اصلی همکاری مشترک روسیه به عنوان یک شریک جدید با اسد و حزب الله قلمداد می‌کنند. در آن مقطع در یکی از جلسات در مسکو، سلیمانی با حمایت از نظام سیاسی حاکم بر سوریه و لزوم بقای آن، برای میزبانان روسی خود توضیح داد که چگونه می‌توان با کمک و حمایت منطقه‌ای روسیه یک سری شکست‌های عملیاتی و نظامی بشار اسد را به پیروزی تبدیل کرد. بنابراین، سفر سلیمانی در مرداد ۹۴ و فروردین ۹۵ به مسکو اولین گام در برنامه‌ریزی برای جلب حمایت نظامی روسیه بود که جنگ سوریه را تغییر شکل داده و اتحاد جدیدی بین ایران و روسیه در حمایت از دولت‌های سوریه و عراق ایجاد نمود. (رویترز؛ ۲۰۱۵، ص ۴-۵)

از دیگر دستاوردهای مهم و قابل مشاهده سردار سلیمانی که می‌توانست صدور مدیریت جهادی او را برای مردم و رهبران محور مقاومت افزایش دهد، تأثیر تعیین کننده‌ای او در طراحی عملیاتی بود که منجر به پیشروی شدید در جنوب حلب شد که بر اساس آن، دولت و نیروهای مقاومت طی چند هفته دوباره دو پایگاه نظامی و ده‌ها شهر و روستا را تصرف کردند. در ادامه این عملیات، به تدریج پیشرفت عمده‌ای به سمت پایگاه هوایی و هوانوردی نظامی کویریس در شمال شرقی حلب^۲ حاصل شد (عالمی، ۲۰۱۵: ۱). هم‌چنین با حمایت مستقیم ارتش سوریه و محور مقاومت در مناطق جنوبی استان حلب، تعداد زیادی از سنگرهای شورشیان به تصرف نیروهای اسد درآمد. در این زمینه سلیمانی شخصاً هدایت نظامیان را به سمت حومه جنوبی حلب به دست گرفته بود و پیروزی‌های زیادی کسب نمود. برای این فتوحات سردار سلیمانی شخصاً فرماندهی لشکر ۴ مکانیزه ارتش عربی سوریه^۴

1 - Reuters

2. Kuweires Military Aviation Institute

3 Alami

4. Syrian Arab Army's 4th Mechanized Division

حزب الله، حرکت النجباء عراقی، کتائب حزب الله^۱، لوا ابوالفضل العباس^۴ و نیروهای فاطیمون^۵ را برعهده داشت (فادل، ۲۰۱۵: ۱)؛^۶ این مختصات مدیریتی نشان دهنده، پذیرش الگوی مدیریت جهادی و قابل لمس بودن نتایج متابعت از فرمان سردار سلیمانی است. در اوایل فوریه ۲۰۱۶، با پشتیبانی حملات هوایی روسیه و سوریه، لشکر ۴ مکانیزه با هماهنگی نزدیک با حزب الله، نیروهای دفاع ملی (NDF)، کتائب حزب الله و حرکت النجباء، حمله به استان حلب را آغاز کرد که سرانجام محاصره سه ساله نوبل و الزهرا را شکست و راه اصلی ورود معارضان از ترکیه را قطع کرد (المصدر نیوز، ۲۰۱۹: ۲)؛^۷

در عراق نیز سلیمانی در شکستن محاصره آمرلی^۸ - شهری در شهرستان طوز خورماتو^۹ در استان صلاح‌الدین در شمال عراق و در نزدیکی مرز با استان دیاله - توسط داعش در بخش شرقی استان، نقش مهمی با ارائه اطلاعات و تخصص جنگی داشته است. در نگاه نه تنها محور مقاومت، بلکه بسیاری از تحلیلگران، سلیمانی به عنوان «عامل اصلی»^{۱۰} گردهم آوردن نیروهای کرد و شیعه در عراق برای مبارزه با داعش و نظارت بر عملیات مشترک انجام شده توسط این دو گروه معرفی می‌شود. در سال ۲۰۱۴، سلیمانی در شهر آمرلی عراق حضور یافت تا با نیروهای عراقی برای عقب‌راندن شبه‌نظامیان داعش همکاری کند. در همان زمان، لس‌آنجلس تایمز در این زمینه گزارش داد که امرلی اولین شهری بود که با موفقیت در مقابل حمله داعش مقاومت کرد و به لطف مشارکت کم سابقه سربازان عراقی و کرد و نیروهای مردمی شیعه مورد حمایت ایران، امن شد (بنقالی، ۲۰۱۴: ۳)؛^{۱۱} وقتی شهر موصل سقوط کرد، واکنش سریع و تدابیر قوی سردار سلیمانی، مانع از فروپاشی گسترده‌تر آن شد. (احمد، ۲۰۱۴: ۸-۱۰)؛^{۱۲} حتی گفته می‌شود که سردار سلیمانی در عملیات آزادسازی جرف الصخار «در میدان جنگ» حضور داشته است. (عبداله زهرا و سلما، ۲۰۱۴: ۳)؛^{۱۳} سلیمانی هم‌چنین

1. Hezbollah

2. Harakat Al-Nujaba (Iraqi)

3. Kata'ib Hezbollah

4. Liwa Abu al-Fadh al-Abbas

5. Fatayemoun

6. Fadel

7. Almasdarnews

8. Amirli

9. Tuz Khurmatu

1. Bengali

0

1. Ahmed

1

1. Abdul-Zahra & Salama

2

نقش اساسی، قابل مشاهده و غیر قابل انکاری در سازمان‌دهی و برنامه‌ریزی عملیات حیاتی برای بازپس‌گیری شهر تکریت در عراق از داعش داشت. شهر تکریت در ساحل چپ رودخانه دجله قرار گرفته و بزرگ‌ترین و مهم‌ترین شهر بین بغداد و موصل است و از نظر استراتژیک از ارزش بالایی برخوردار می‌باشد. این شهر در سال ۲۰۱۴ هنگامی که داعش در شمال و مرکز عراق دستاوردهای عظیمی به دست آورد، به دست داعش افتاد. پس از تسخیر، قتل عام داعش در کمپ‌اسپیچر^۱ منجر به کشته شدن ۱۶۰۰ تا ۱۷۰۰ نفر از دانش‌آموزان و سربازان ارتش عراق شد. پس از ماه‌ها آماده‌سازی دقیق و جمع‌آوری اطلاعات، حمله برای محاصره و تصرف تکریت در اوایل مارس ۲۰۱۵ با مدیریت نظامی سردار سلیمانی آغاز شد. در سال ۲۰۱۶، عکس‌های منتشر شده توسط یک منبع نیروهای حشد الشعبی نشان داد که سلیمانی در جلسه فرماندهان نظامی حشدالشعبی در عراق برای بحث در مورد نبرد فلوجه شرکت می‌کند (راشد، ۲۰۱۵: ۲).

یکی دیگر از کنش‌های مدیریت جهادی سردار سلیمانی که قابل مشاهده و مستند است ایستادگی در برابر ادعا و اقتدار آمریکا با حفظ غرور و شهامت است. به عنوان مثال، مایک-پمپئو، رئیس سیا معترف است که وی نامه‌ای به سلیمانی و دیگر رهبران ایران فرستاده و آن‌ها را مسئول هرگونه حمله به منافع ایالات متحده از سوی نیروهای تحت کنترل خود دانسته است. به گفته محمد محمدی گلپایگانی، دستیار ارشد رهبری، سلیمانی ارسال نامه، در متن عملیات ابوکمال علیه داعش بود، لذا نامه را رد نمود و صراحتاً متذکر شد: «نامه شما را نمی‌گیریم و نمی‌خوانم و حرفی برای گفتن به این افراد ندارم» (روتز، ۲۰۱۷: ۴).

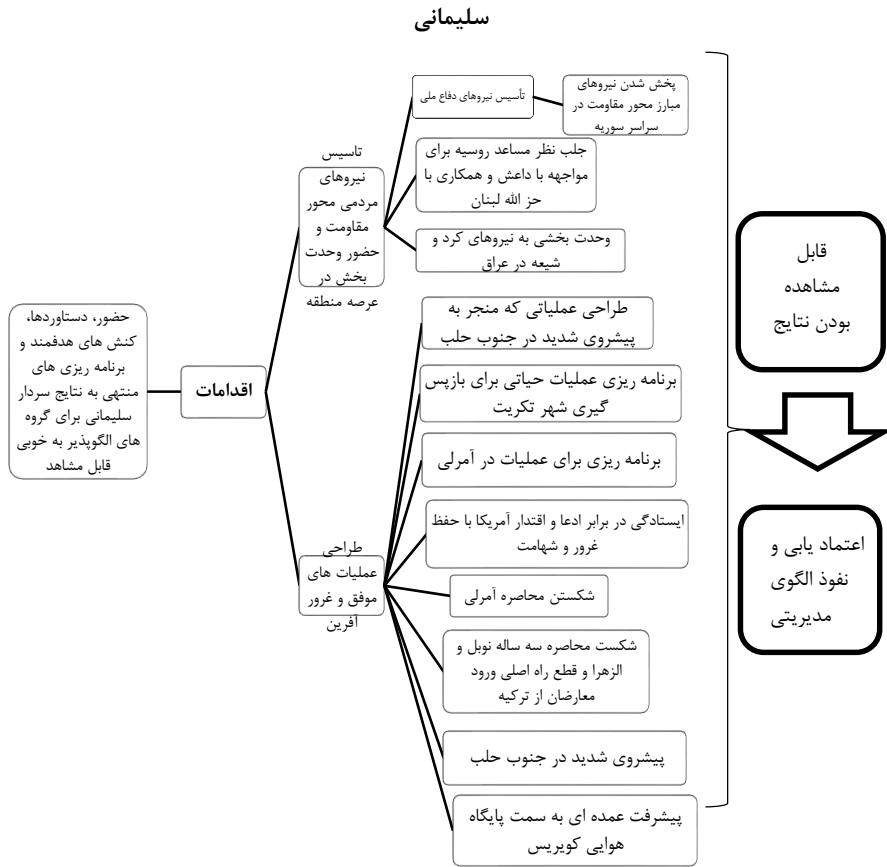
بنابراین، نسل جدید جوانان شیعه عراقی، سوری و لبنانی در روند مبارزه با افراطی‌گرایی و بنیادگرایی دینی در منطقه خاورمیانه، نتایج قابل مشاهده و میراث تجربی و علمی سردار را درک نمودند. این رویکرد به انتقال خودباوری به این نسل جوان در روند مبارزات انقلابی علیه سلطه معاندین افراطی و آمریکا در منطقه منتهی شد. در نگاه نیروهای محور مقاومت، جنگ تحت حمایت و هدایت سردار سلیمانی در کشورهای سوریه و عراق، حکایت از برتری کیفیت عملیات‌های راهبری بر کمیت بود. بدیهی است تأمل در این تلاش سردار سلیمانی برای رهبران مقاومت نیز، مبین رهایی سرزمین‌های عراق و سوریه از اسارت داعش است.

1. Camp Speicher

2. Rasheed

3. Reuters

نمودار شماره ۴- عامل مشاهده پذیری و چگونگی نفوذ الگوی رفتاری و مدیریت جهادی سردار

۴-۱-۳- سازگاری

سازگاری در اندیشه راجرز در معنای تحت‌اللفظی مترادف مقولاتی چون سازواری و هم‌نوایی است. در معنای اصطلاحی نیز به این مسئله اشاره دارد که درک و یا پذیرش الگوی رفتاری سردار سلیمانی برای گروه‌های پذیرنده، تا چه اندازه دشوار یا برعکس به چه میزان سهل-الوصول بوده و اساساً چه عوامل باعث آسانی یا دشواری نفوذ الگوی مدیریتی او شده است؟ بررسی خوانش نیروهای مقاومت الگوپذیر از شخصیت سردار سلیمانی نشان می‌دهد که به-طور کلی فرماندهان و نیروهای محور مقاومت، الگوهای رفتاری سردار سلیمانی را به لحاظ سازگاری و هم‌نوایی با مردم ستم‌دیده و کشورهای اسلامی، هم راستا با اندیشه جهادی امام خمینی^(ره) و در قالب یک مکتب فکری قلمداد می‌کردند. به عبارت دیگر، فراتر از گزاره‌های

نظری، به نظر می‌رسد در حوزه‌ی عمل و مسئولیت، در نگاه گروه‌های الگوپذیر نیروهای مقاومت، سردار سلیمانی از یک الگوی رفتار فراتر رفته و در قامت یک مکتب فراگیر، جهادی و اجتماعی در منطقه خاورمیانه و به خصوص سوریه و عراق جلوه‌گری می‌کرد. به گونه‌ای که سید حسن نصرالله در مورد او صراحتاً می‌گوید: «مکتب حاج قاسم یعنی رفتن به عرصه‌ی عملیات و میدان عمل. رفتن به سوی دیگران.» (نصرالله، همان، ص ۳). این نوع از مدیریت جهادی سردار سلیمانی که به نوعی یک مبدل به یک مکتب شده است، به دلایلی به شرح زیر سهل‌الوصول و هم‌نوا با نیاز، خواست و فهم محورهای مقاومت گردید.

۱- همراهی ادامه‌دار سردار سلیمانی با محور مقاومت: سردار سلیمانی از سال ۱۳۵۸ به بعد، با فرماندهان شیعه و حزب اللهی جنوب لبنان و به تدریج با مبارزان شیعه عراق و سوریه آشنا می‌شود. او به خصوص از همان اوایل انقلاب اسلامی به صورت پدافندیه‌ای ملاقات‌های خود را با فرماندهان نظامی و سیاسی حزب الله ادامه می‌دهد. سید حسن نصرالله در این خصوص می‌گوید: «از سال ۱۹۹۸، یعنی تقریباً ۲۰ سال پیش که حاج قاسم را شناختیم و رابطه‌مان با او شروع شد، دفعات خیلی کمی ما پیش او رفتیم. همیشه او بود که می‌آمد پیش ما.» (نصرالله، همان، ص ۲) بنابراین، می‌توان استدلال نمود که این حضور مؤثر و مداوم سردار سلیمانی در میدان باعث می‌شد اولاً بتواند با همه اعضای نیروهای مقاومت دیدار کند و ثانیاً ضمن حضور مستقیم در میداين، شرایط نفوذ الگوی مدیریت جهادی را پیدا نماید. این شیوه رفتار هم مزیت کنش وی را بالا می‌برد و هم زمینه‌های سازگاری-مدیریت و فرماندهی او را با توجه به شرایط حاکم بر خاورمیانه فراهم می‌نمود. به باور فرماندهان محور مقاومت، همان‌طور که پیش‌تر نیز ذکر آن رفت، توانایی ارتباط‌گیری بالای سردار سلیمانی در زمینه انتقال مدیریت جهادی و سازگاری با محیط، این فرصت را به او می‌داد که همه‌ی نظرات - و نه فقط نظر کسانی را که به دفترش می‌رفتند - را بشنود. بنابراین از یک طرف باعث می‌شد تا شخص سردار سلیمانی ذهنیت روشن‌تر و صحیح‌تری نسبت به محورهای مقاومت داشته باشد و هم اینکه بر مبنای نظریه راجرز، فرصت بیشتری برای نفوذ در اندیشه و قلوب گروه‌های دیرپذیر و محافظه‌کار بیابد. چنانچه در این زمینه برخی از رهبران محورهای مقاومت معتقدند او «به میدان می‌رفت و با چشم خودش می‌دید، حرف‌ها را می‌شنید و با دیگران در سطوح مختلف بحث می‌کرد. وقتی می‌گویم مکتب حاج قاسم، این یکی از معانی آن است» (نصرالله، ۱۳۹۸، ص ۳).

۲- تجربه طولانی فرماندهی سپاه قدس و اشراف اطلاعاتی به منطقه خاورمیانه: تمدید مدت فرماندهی سردار سلیمانی در سپاه قدس از سال ۱۹۹۸ تا زمان شهادت، به حق

او را به محیط منطقه خاورمیانه سازگار و مشرف‌تر نمود و تجارب او را بالاتر برد. او تا حدود زیادی از آزادی عمل در یک افق زمانی طولانی برخوردار بود. این شرایط، فرصت لازم برای هم‌نوایی او با جنبه‌های متعدد زیست‌سیاسی- نظامی محورهای مقاومت فراهم نمود و از طرف دیگر زمینه مناسب برای درک نیروهای محور مقاومت از الگوی رفتاری وی را مهیا ساخت. سابقه طولانی، در کنار عنصر هوش بالا، زیرکی و ذکاوت نظامی، هم راه را برای تقویت نفوذ بین‌المللی ایران در عرصه نظامی و ایدئولوژیکی فراهم نمود و هم او را از یک فرمانده نظامی به یک الگو و مدیر جهادی صاحب سبک، بانفوذ، مشرف به تحولات منطقه و باشهامت تبدیل نمود. به‌گونه‌ای که در ژانویه ۲۰۱۸ در جواب رویکرد تهاجمی ترامپ هشدار می‌دهد: «ما نزدیک به شما هستیم، جایی که تصورش را هم نمی‌توانید بکنید» (بریکینگ نیوز) به نظر می‌رسد این جمله پر معنا دو پیام اساسی را منتشر می‌کند: ۱- به ترامپ اعلام می‌دارد که امروز ایران در تمامی منطقه و در میان نیروهای مردمی و بسیج‌های سازمان یافته، صاحب نفوذ، قدرت و توان نظامی- ایدئولوژیکی بالا است. چنانکه پیش‌تر نیز خطاب به آمریکا و قدرت‌های منطقه‌ای اعلام کرده بود که امروز یک ایران وجود ندارد که یک ایران تهدید بشود، امروز در منطقه چندین ایران بوجود آمده است. ۲- به فرماندهان و نیروهای محور مقاومت هم پیام می‌دهد که ایران توانمندتر از همیشه در کنار شما است. تأمل در این متن صادر شده از زبان سردار سلیمانی برای رزمندگان و فرماندهان حکایت از امید، قدرت و اثربخشی بالای الگوی رفتاری سردار سلیمانی دارد. جایی که او جمله‌ای را به زبان جاری می‌کند که بیانگر هم‌سوایی آن با آرزوی قلبی محور مقاومت و حکایت از سازگاری و قرابت نظری و عملی او با محور مذکور دارد.

۳- سخت‌کوشی و هوش بالا: هوش بالا در چگونگی برخورد با مردم و اجتماع جوانان عرب و توان مدیریتی سردار سلیمانی را باید به عنوان ابزاری تلقی کرد که در سازگاری، اعتلای درک نیروهای مقاومت و گروه‌های الگوپذیر اثر قابل تأملی داشت. در واقع ذکاوت سردار سلیمانی به حدی بود که تحلیلگران و مدیران سرویس‌های اطلاعاتی آمریکایی نیز معترف به توان و هوش بالای او بودند. به عنوان مثال، وال‌استریت جورنال به نقل از ژنرال دیوید پترائوس^۱ رئیس سابق سیا نوشت: «چیزی که من می‌توانم بگویم این است که وی فردی بسیار توانمند و مدبر و دشمنی شایسته است». این هوش بالای اجتماعی پذیرش چهره مبارز و مردمی او را بالا می‌برد؛ به‌گونه‌ای که نیروهای محور مقاومت او را فرماندهی

1 - Breaking News: 2018

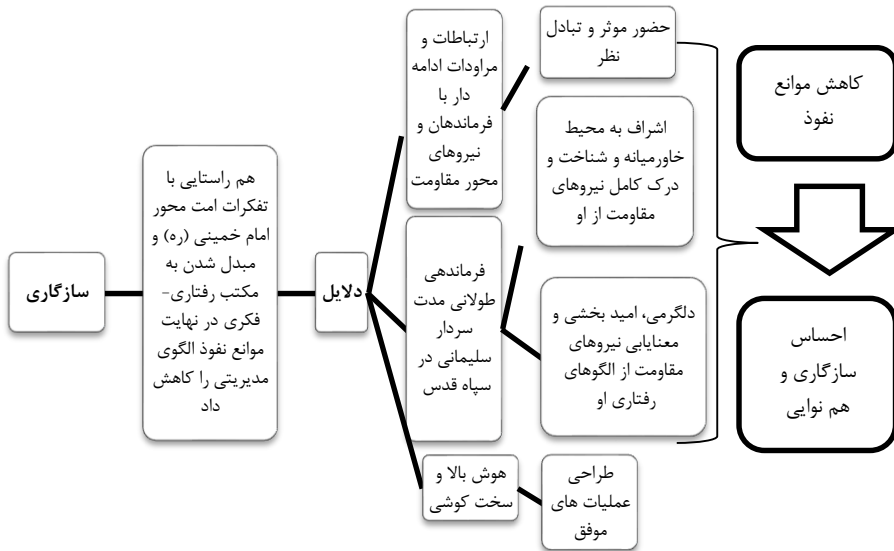
2 . David Petraeus, 2015: 2

خودی تلقی می‌کردند. این مدیریت و هوش بالای سردار سلیمانی در کنار عنصر سخت‌کوشی او قابل تحسین است، چنانچه فرماندهان محور مقاومت در وصف او می‌گویند: «حاج قاسم خسته نمی‌شد. ما همه خسته می‌شویم و گاهی احساس می‌کنیم مسائل خیلی دارند به ما فشار می‌آورند، اما او ساعت‌ها کار می‌کرد و حتی وقتی خسته می‌شد هم به کار ادامه می‌داد.» (نصرت‌الله، ۱۳۹۸: ۲) بنابراین، ذکاوت، هوش بالا و سخت‌کوشی سردار سلیمانی، به شدت به سازگاری او با فرماندهان و نیروهای مقاومت و نفوذ او در ادراک، قلب و نگاه آن‌ها کمک کرد. هوش بالا، او را در طراحی و مدیریت عملیات‌ها موفق گرداند. برخورد نیکو و همراه با تواضع با رزمندگان محور مقاومت، سردار سلیمانی را به کمال رساند و سخت‌کوشی او، درک بهتر از محیط خاورمیانه و درک خاورمیانه از او ارتقا بخشید.

نمودار شماره ۳- عامل سازگاری و چگونگی نفوذ الگوی رفتاری و مدیریت

جهادی سردار سلیمانی

۴-۱-۴- پیچیدگی

همان‌طور که پیش‌تر ذکر آن رفت بر مبنای نظر راجرز، پیچیدگی به‌عنوان یکی از عوامل پخش و نفوذ الگوی مدیریتی و رفتاری، به سختی‌ها، دشواری‌ها و محدودیت‌های انتقال الگوی رفتاری اشاره دارد. به‌عبارتی در این مورد باید سنجش شود که آیا پیچیدگی و

محدودیتی برای نشر تفکرات، تکنیک‌های رفتاری و به طور کلی مدیریت جهادی سردار سلیمانی داشته است؟

بررسی مبانی و اساس محدودیت‌های ممکن در صدور، نشر و پخش الگوی مدیریت جهادی سردار سلیمانی مشخص می‌سازد در زمینه انتقال و نفوذ مدیریت جهادی او، کم‌ترین محدودیت وجود دارد که بخش قابل توجهی از آن به مرام، مسلک و منش سردار سلیمانی بر می‌گردد. در ارتباط با شخصیت سلیمانی باید یادآور شد که از او و حضورش به عنوان «شخصیت آرام» یاد شده است، (سلیمان و گورمان، ۲۰۱۲، ص ۳) او در زمان کنشگری خود، با آرامش و اطمینان سخن می‌گفت، و «کاریزمای کم سابقه» را به نمایش می‌گذاشت. این ویژگی شخصیتی، فضای مناسبی را برای انتقال مفاهیم، اندیشه‌ها و الگوی مدیریتی فراهم نموده و محدودیت‌های انتشار آن را خنثی می‌کرد. (یورگنسن، ۲۰۱۴، ص ۱) بی‌آلایشی، سادگی در رفتار، دوری از اضطراب و اعتقاد راستین به حمایت الهی باعث می‌شد تا گاهی در جبهه‌های جنگ و در ملاقات با رزمندگان محور مقاومت با لباسی غیر نظامی ظاهر شود. این کنش و رفتار نشان از شهامت او داشت. در واقع سلیمانی خود را در لباسی شخصی و عادی ظاهر می‌ساخت تا از این طریق به افزایش شجاعت، بی‌باکی و همدلی میان مبارزان و نیروهای مقاومت بیفزاید (عضدی، ۲۰۱۷: ۴).^۱ علاوه بر این، او همواره با رزمندگان و شهدای محور مقاومت با گشاده‌رویی و تواضع بی‌نظیری برخورد می‌کرد. این برخورد نرم و محبت‌آمیز ضمن کاهش دادن پیچیدگی روابط کلاسیک و نظم خشک ارتش‌های کلاسیک، امکان همدلی را افزایش داده و فضای صمیمی و قابل لمس را میان نیروهای جهادی ایجاد می‌کرد. به عنوان مثال، او با نیروهای کرد، زیدی، مسیحی و سنی درون حشد الشعبی همان رفتار را داشت که با نیروهای شیعه محور مقاومت داشت. بازدید از میداین و شرکت در مراسم‌های مختلف، ضمن بالا بردن وزن اعتماد نظامی در میان نیروهای محور مقاومت، موانع و محدودیت‌های ارتباط‌گیری را به سرعت کاهش می‌داد. به عنوان مثال، سلیمانی در بازدید از بیروت، پایتخت لبنان، در تاریخ ۲۹ ژانویه ۲۰۱۵، تاج گل‌هایی را بر سر مزار اعضای کشته شده حزب الله، از جمله جهاد مغنیه، گذاشت، این امر قوام بیش از پیش همکاری حزب الله و سپاه قدس را در پی داشت (خبرگزاری مهر، ۱۳۹۴) در زمان حضور در میداین

1. a calm presence

2 - Solomon, & Gorman, 2012: 3

3 - Jorgensen, 2014: 4

4. Azodi

جنگ نیز بیش‌ترین تأثیر خود را در جبهه مبارزه با گروه‌های افراطی در خاورمیانه می‌گذاشت. در همین رابطه، در ژانویه ۲۰۱۵، هادی‌العامری، رئیس سازمان بدر در عراق، در مورد وی صراحتاً می‌گوید «اگر قاسم سلیمانی در عراق حضور نداشت، حیدر العبادی نمی‌توانست کابینه خود را در عراق تشکیل دهد» (العامری، ۲۰۱۵: ۴).^۱

یکی دیگر از عوامل کاهش پیچیدگی و محدودیت‌های انتقال مدیریت جهادی سردار سلیمانی در نیروهای محور مقاومت، محبوبیت بسیار زیاد او در داخل و خارج از ایران بود. این امر باعث می‌شد تا از یک طرف در مورد شخصیت داخلی و منطقه‌ای او تبلیغات زیادی صورت گیرد و از طرف دیگر بعد کارزماتیک شخصیت او تقویت شده و به‌عنوان چهره‌ای ملی- مذهبی، به نماد مقاومت تبدیل شود. بر اساس نظرسنجی انجام شده در اکتبر ۲۰۱۹ که با همکاری ایران پُل در دانشکده سیاست‌گذاری دانشگاه مرلند صورت گرفته است، سلیمانی مرد محبوب ۸۲٪ ایرانیان بود (Gallagher, Mohseni, Ramsay, 2019: 1). از زمان جنگ ایران و عراق (۱۹۸۰ تا ۱۹۸۸)، که در آن ایران توسط عراق و با حمایت کشورهای دیگر که حامی عراق بودند، مورد حمله قرار گرفت، سلیمانی به یکی از معماران سیاست‌های خارجی ایران در خاورمیانه و شخصیتی اصلی در پشت سیاست‌های خارجی و دفاعی ایران تبدیل شد. مجموعه این موارد پیچیدگی و محدودیت‌های صدور الگوی مدیریت جهادی سردار سلیمانی را به شدت کاهش می‌داد.

هنگامی که بیداری اسلامی و به تعبیری بهار عربی در اواخر سال ۲۰۱۰ آغاز شد، سلیمانی به سرعت منافع بالقوه ایران را تشخیص داد و در سخنرانی مه ۲۰۱۱ در قم اعلام کرد که قیام‌های فعلی بیش‌ترین فرصت‌ها را برای انقلاب ما فراهم می‌کنند. (نصرالله، ۱۳۹۸، ص ۵) در ماه‌های بعد، سلیمانی با آموزش مجاهدانی تحت فرماندهی خود، در دمشق و بغداد حضوری بسیار موفق پیدا نمود. با این اقدامات، در جبهه‌های نبرد در هر دو کشور، ضمن خنثی کردن محدودیت‌ها، قاسم سلیمانی حضور خود را در همه‌جای هر دو کشور فراگیر کرد. «ممکن است کسی او را ببیند که روی کاپوت‌ها و تخت‌های کامیون ایستاده است و توسط مبارزانی که برای شنیدن و دیدن بهتر یکدیگر را هول می‌دهند احاطه شده است.» (نصرالله، ۱۳۹۸، ص ۴) مخاطبان او متشکل از مجاهدین شیعه، سنی، کرد و مسیحی و از کشورهای مختلف بودند که در حمایت از رژیم اسد یا علیه گروه‌های افراطی با یکدیگر

1. Al-Ameri

2. IranPoll

متحد شدند. محبوبیت سردار سلیمانی میان آن‌ها و بخصوص محور مقاومت به حدی بود که برای بالابردن روحیات جمعی، ترانه‌هایی را در مورد سلیمانی می‌خواندند. از جمله عوامل دیگر کاهش محدودیت‌های انتقال الگوی رفتاری و مدیریت جهادی سردار سلیمانی این است که سردار سلیمانی از ظرفیت‌های جوانان کشورهای مسلمان منطقه استفاده می‌کرد و مجاهدین معتقد و متخصص شیعه بوجود می‌آورد. دو نیروی محوری در این زمینه عبارتند از: ۱- افغان‌های مقیم ایران و افغانستان با نام لشکر فاطمیون و ۲- مبارزان شیعه پاکستانی با عنوان تیپ زینبیون (آدس‌نیک، ۲۰۱۸، ص ۲).^۱ نام این گروه‌ها متجلی کننده اهداف شیعه‌گرایی منطقه‌ای است. نیروهای تحت فرماندهی وی در بسیاری از حملات مهم جنگی در سوریه، از جمله بازپس‌گیری قصر از شورشیان، نقش اساسی داشتند. همکاران ستادی او در دمشق شامل سرداران نیروهای مقاومت لبنانی و عراقی بودند که در کنار ژنرال‌هایی از ایران و سوریه اتاق فکر رزمی را تشکیل می‌دادند. ارتباط‌های نزدیک او با این فرماندهان نیز از جمله عوامل اساسی رفع محدودیت‌های انتقال مدیریت جهادی است. به عبارتی، ارتباط‌گیری منطقی و حضور فیزیکی و وحدت بخش سلیمانی همواره او را بر امر هدایت و انتقال دانش جنگی و دستورات نظامی بر نیروهای خودی مسلط می‌ساخت. به عنوان مثال، در بازپس‌گیری تکریت در اوایل سال ۲۰۱۵ که فتح بسیار با اهمیتی بود، شخص سلیمانی اغلب در خط مقدم مشاهده می‌شد. این عمل هم متابعت مجاهدین و فرماندهان محور مقاومت را افزایش می‌داد و هم انتقال الگوی مدیریت جهادی را آسان می‌ساخت. به عنوان مثال، زمانی که سلیمانی به برخی از مجاهدین عراقی مأمور دفاع از سوریه دستور داد تا برای نجات کشور عراق از مرز عبور کنند، به صورت کاملاً هماهنگ شده و با رویکردی اتحاد محورانه، وارد عراق شدند و در ادامه مجاهدین شرکت کننده در دفاع از خاک سوریه، با هماهنگی با دولت در بغداد، خود را در نیروهای بسیج مردمی (حشد الشعبی) ادغام کردند. (دوکت، ۲۰۲۰، ص ۳)^۲ این خود حکایت از نفوذ فوق العاده سردار سلیمانی در همه محورهای مقاومت دارد. ظرفیت تشیع و اشتراک مذهبی عامل دیگری برای کاهش پیچیدگی و محدودیت‌های انتقال مدیریت جهادی سردار سلیمانی است. به عنوان مثال، بیش‌تر گروه‌های تشکیل دهنده حشدالشعبی شیعه هستند، اگر چه که همه تحت کنترل مستقیم سلیمانی قرار ندارند، ولی بیش‌تر آن‌ها به نوعی با نظام جمهوری اسلامی ایران هم‌سوایی ایدئولوژیکی دارند (ویس، ۲۰۱۴، ص ۳).^۳

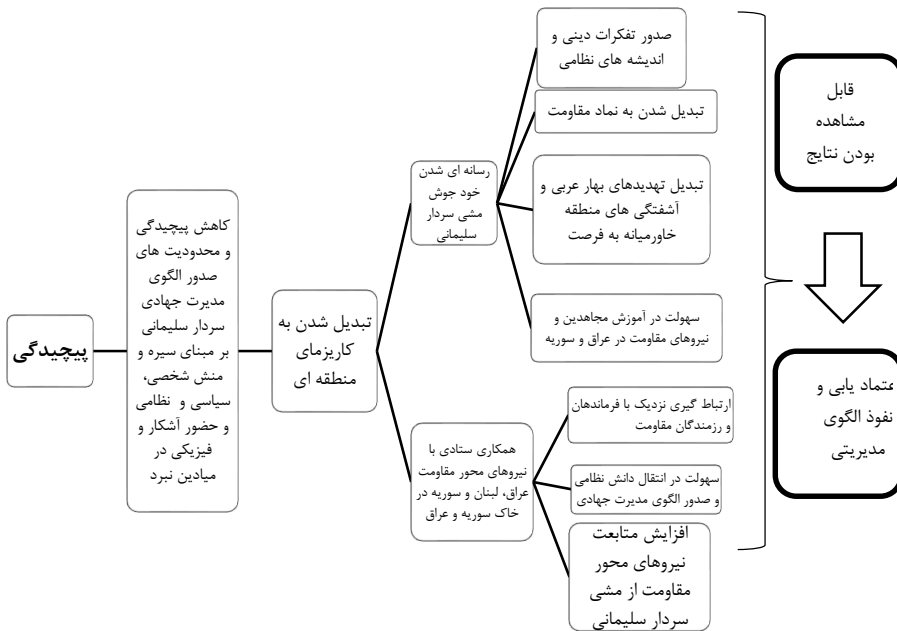
1 - Adesnik, 2018: 2

2 - Doucet, 2020: 3

3 - weiss, 2014 : 3

نمودار شماره ۵- عامل پیچیدگی و چگونگی نفوذ الگوی رفتاری و مدیریت جهادی سردار سلیمانی

۴-۱-۵- آزمون پذیری

آزمون پذیری یعنی قابل آزمون بودن و آزمایش الگوی رفتاری قبل از پذیرش آن. بدین معنا که یک الگوی رفتاری قبل از پذیرش باید آزمون خود را پس داده و موهبت بودن آن برای گروه‌های الگوپذیر مسجل شود. به نظر می‌رسد یکی از راه مشخص شدن بیشتر وجه آزمون-پذیری الگوی رفتاری و مدیریت جهادی سردار سلیمانی، بررسی شکل‌گیری، کارویژه و دستاوردهای نیروهایی است که متأثر از استراتژی سردار سلیمانی بوجود آمدند. البته برخی از نیروهای مبارز و مجاهد در خاک کشور مورد تهاجم، پیش از این آزمون خود را پس داده و برای گروه‌های الگوپذیر نتایج حاصل از وجود آنها کاملاً قابل لمس بود. نمونه‌ای از این آزمون‌پذیری‌های مثبت، حزب‌الله لبنان است که یکی از گروه‌هایی بود که در اوایل انقلاب بوجود آمده بود و اینک نقش بسزایی در تقابل با داعش داشت. اگر بخواهیم به صورت دقیق تر اشاره کنیم، باید ذکر شود که در طول جنگ داخلی سوریه که از سال ۲۰۱۱ آغاز شد، حزب الله متأثر از اندیشه‌های راهبردی سردار سلیمانی و دیگر فرماندهان حزب‌الله، نقشی اساسی در بازپس‌گیری بسیاری از سرزمین‌ها و شهرهای بزرگ از دست نیروهای معاند افراطی، از جمله حمص و حلب داشت.

در ارتباط با عراق و سوریه نیز، این یک واقعیت است که سلیمانی علاوه بر تقویت اتحاد ایران با نیروهای مسلح قدرتمند شیعه در منطقه مانند حزب الله، هم به ایجاد اتحادهای جدید در سایر کشورها کمک کرد و هم گروه‌های مردمی دیگری از نیروهای جوان و مبارز را بوجود آورد. بنابراین، مدیریت جهادی سردار سلیمانی این آزمون را به خوبی از سرگذراند که چگونه از بحران‌های منطقه‌ای فرصت بسازد. بر این مبنای، به نظر می‌رسد بهار عربی و متعاقب آن داعش در عراق و سوریه فرصتی جدید برای ایران و مدیریت جهادی سلیمانی فراهم آورد تا با تشکیل و مدیریت نیروهای مسلح مجاهدین در هر دو کشور و فراتر از آن، برنامه خود را در منطقه پیش ببرد. این مهم با ۱- شدت گرفتن جنگ علیه داعش؛ ۲- همراهی متحدان وفادار ایران از جمله مراجع مذهبی شیعه در عراق و ۳- مدیریت جهادی سردار سلیمانی، به تشکیل بسیج مردمی عراق یا حشد الشعبی انجامید. این نیروهای بسیج مردمی، هم‌چنین به‌عنوان کمیته بسیج مردمی^۱ (PMC) و واحدهای بسیج مردمی^۲ (PMU) نیز شناخته می‌شوند. نهادهای مردمی ذکر شده، حاصل ادغام گروه‌های زیادی از نظامیان و مجاهدین مردمی است که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از: سازمان بدر، اصائب اهل حق، کتائب حزب‌الله، کتائب سیدالشهدا، حرکت حزب‌الله‌النجباء، کتائب‌الامام‌علی، کتائب جندالامام. در این میان، حشدالشعبی گرچه بیش‌تر مشتمل بر گروه‌های شیعه مسلمان است، اما گروه‌های مسلمان سنی، مسیحی و ایزدی را نیز دربر می‌گیرد. این سازمان، به اذعان بسیاری، متأثر و الگو گرفته از سازمان بسیج جمهوری اسلامی ایران می‌باشد که پیش از این آزمون خود را پس داده است. به‌عنوان مثال، عقیل حسینی رئیس شورای بسیج عراق این نهاد بسیجی را ادامه بسیج ایران توصیف کرد. او پیش از این نیز به صراحت بیان داشته بود که بسیج عراق با تجربه بسیج ایران و با هدایت سردار سلیمانی و مراجع مهم عراق تشکیل شده است. (حسینی، ۱۳۹۳ ص ۱) نوری مالکی معاون رئیس جمهور عراق نیز در مرداد ۱۳۹۴ در مصاحبه‌ای تصریح کرد: «ما در ساختار بسیج عراق از بسیج ایران الگو گرفتیم. (مالکی، ۱۳۹۴). در همین رابطه می‌توان به تأثیرپذیری رهبران حشدالشعبی از الگوی- مدیریت جهادی سردار سلیمانی اشاره نمود. توضیح آنکه در کنار ابومهدی المهندس^۳، از دیگر افراد مسئول حشدالشعبی می‌توان به قیس الخزعلی، فرمانده اصائب اهل حق و هادی العامیری، رئیس سازمان بدر اشاره کرد. این فرماندهان و بخصوص ابومهدی المهندس بارها

1. the People's Mobilization Committee

2. the Popular Mobilization Units

3. Abu Mahdi al-Muhandis

خود را سرباز، شاگرد و الگوپذیر سردار سلیمانی، عنوان می‌کردند (دهقانپیشه، ۲۰۱۴: ۲).^۱ بنابراین، بسیج مردمی عراق از یکی از الگوهای رفتاری الهام گرفته شد که قبلاً آزمون خود را پس داده بود. آنها در بعد آموزش نظامی نیز متأثر از آموزش سپاه قدس ایران، حزب الله و از جمله شخصیت‌های برجسته سپاه قدس، قاسم سلیمانی، بودند و به کمک آنها آموزش دیده و پشتیبانی می‌شدند. (هاشم، ۲۰۱۵).

میزان و کیفیت پذیرش مدیریت جهادی سردار سلیمانی از نگاه پذیرشگران الگوی او، به-خصوص برای گروه‌هایی چون کتائب حزب الله، کتائب ابوالفضل العباس، سازمان بدر و اصائب اهل الحق، به حدی است که در بیعت معنوی آنها با رهبر ایران، آیت الله خامنه‌ای، و سردار سلیمانی تبلور می‌یابد (الغباشی و سلیمی، ۲۰۱۷). رهبران این گروه‌ها علناً به وابستگی و دلبستگی‌های خود به فرمانده نظامی ایران سردار سلیمانی و رهبر جامعه ایران افتخار می‌کنند و به بیعت دینی با آیت الله خامنه‌ای و پذیرش ولایت او اذعان دارند (منصور جبار ۲۰۱۷) در ارتباط با این نهاد و نتایج حاصل از آزمون این الگوی رفتاری باید بیان شود که این گروه‌ها کمر بند مرزی ایران و عراق را در برابر دشمنان حفاظت می‌کنند و تقریباً در تمامی عملیات‌های خود موفق عمل نموده‌اند. به عنوان مثال، سردار امیرعلی حاجی زاده، در مصاحبه‌ای با تلویزیون فاش نمود که سردار سلیمانی با داشتن تنها ۷۰ نفر نیرو، مانع از حمله بیش از حد داعش به اربیل شد.

در سوریه نیز وضعیت به همین شکل بود. سردار سلیمانی در شکل‌گیری نیروهای دفاع ملی‌آکه به بسیج سوریه معروف است و شاخه‌ای از نیروهای مسلح سوریه می‌باشد، بسیار تأثیر گذار و نقش‌آفرین بود. به‌گونه‌ای که فرماندهان نظامی و ژورنال‌هایی چون روزنامه کریستین ساینس مانیتور معتقدند که این نیروها نیز الگو گرفته از نیروهای بسیج ایران بوده و با خلاقیت نظامی سردار سلیمانی بوجود آمده است (Siegel, 2015: 3). بر این مبنا، این نیروها از بخش مهمی از نیروهای داوطلب مردمی پس از تابستان ۱۳۹۱ (۲۰۱۲ میلادی) تشکیل شد تا در جنگ داخلی سوریه علیه داعش و جبهه النصره مورد استفاده قرار گیرند. علاوه براین، نیروهای مردمی و آزموده عراقی که تجربه بسیاری داشتند با الگوگیری از مدیریت سردار سلیمانی در بسیاری از عملیات‌ها در داخل خاک سوریه نقش داشتند. تیپ‌های بدر یک نمونه از آنها است که هدایت آن را هادی العامری، از کهنه سربازان جنگ و سیاست بر عهده دارد. این گروه پس از ورود به سیاست، نام خود را به

1. Dehghanpishheh

2. The National Defence Forces

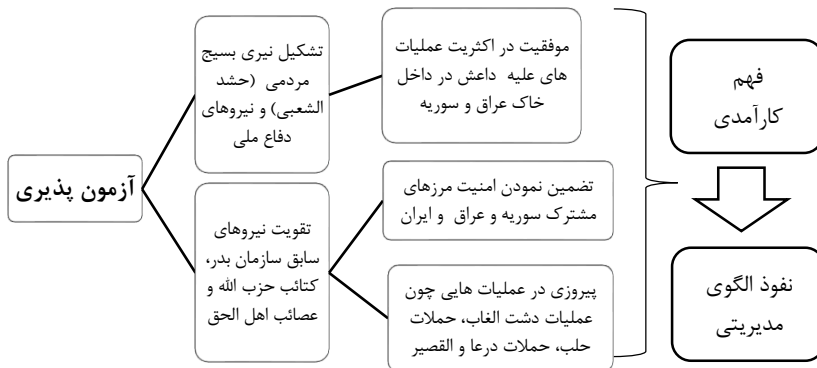
3. Christian Science Monitor

«سازمان بدر» تغییر نام داد. العامری در کنار سپاه پاسداران ایران علیه ارتش صدام در طول جنگ ایران و عراق در دهه ۱۹۸۰ جنگید. پس از حمله آمریکا به عراق در سال ۲۰۰۳، وی کرسی پارلمان را بدست آورد و در دوره دوم نخست وزیری مالکی به عنوان وزیر حمل و نقل خدمت کرد. کتائب حزب الله دومین مورد است که توسط ابومهدی المهندس رهبری می‌شد. مهندس تربیت یافته مکتب انقلاب اسلامی و به گفته بسیاری از مقامات نظامی عراق، قدرتمندترین نماینده نظامی ایران در عراق بود. پس از تشکیل حشد الشعبی، مهندس مسئولیت ده‌ها هزار داوطلب جدید را بر عهده گرفت. سومین شبه نظامی بزرگ عراقی، عصاب اهل الحق، یک نیروی متشکل از مجاهدین عمدتاً شیعی است که توسط رهبر شیعه، مقتدا صدر در زمان اشغال عراق توسط ایالات متحده تشکیل شد (Siegel, 2015: 1). مبارزان هر سه گروه مطرح شده، در سال‌های اخیر با حضور در سوریه به عنوان گروه‌هایی که متأثر از نیروهای آزمون پس داده‌ای چون حزب الله لبنان و سپاه قدس هستند، مهارت‌های رزمی خود را در سوریه تقویت نمودند. آن‌ها با پیروی از عنصر اتحاد بخشی چون سردار سلیمانی و با هدایت و مدیریت جهادی او و با پشتیبانی قابل توجه نیروی قدس، نبردهای دشت الغاب، حملات حلب، حملات درعا در سال ۲۰۱۵ و حملات القصیر را -که پیروزی در آن کنترل دولت و حزب الله بر منطقه شمالی قلمون و مرز را تضمین می‌کرد- سازمان دادند و پیشروی‌های قابل توجهی کسب نمودند (لوند، ۲۰۱۵، ۳).^۱

نمودار شماره ۶- عامل آزمون‌پذیری و چگونگی نفوذ الگوی رفتاری و مدیریت جهادی سردار

سلیمانی

۵- بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۵-۱- بحث، نتیجه‌گیری

بررسی داده‌های موجود بیانگر آن است که سردار سلیمانی نقش بسزایی در ایجاد امنیت در منطقه خاورمیانه بخصوص عراق و سوریه داشت است. وی به عنوان «پایه گذار اصلی» وحدت و نفوذ کارآمد در میان نیروهای افغانی، پاکستانی، ایرانی، عراقی، سوریه‌ای، لبنانی، روسی برای مبارزه با داعش و نظارت بر عملیات مشترک آنها شناخته می‌شود. در این تحقیق بر مبنای فهم جایگاه و الگوی رفتاری سردار سلیمانی، از نظریه راجرز که دارای قابلیت کاربردی در حوزه‌های مختلف اجتماعی و سیاسی استفاده شد. اساس این نظریه بر دو رکن استوار است: یکی «گروه‌های انتشاردهنده و اقتباس کننده» و دیگری «عوامل پنج‌گانه تأثیرگذار بر نفوذ الگوهای رفتاری». در این پژوهش تلاش شد که با بهره‌گیری از این نظریه، به ویژه از دو رکن مورد اشاره در بالا، ضمن بررسی ماهیت و ابعاد الگوی رفتاری سردار سلیمانی و مدیریت جهادی، عوامل مؤثر در نفوذ الگویی رفتاری و مدیریت جهادی او مورد ارزیابی قرار گیرد. بر این اساس، به کمک نظریه راجرز مشخص شد که پنج عامل «مزیت نسبی»، «سازگاری»، «مشاهده‌پذیری»، «پیچیدگی» و «آزمون‌پذیری» در اثربخشی و نفوذ قاطع الگوی رفتاری وی بر محور مقاومت در منطقه خاورمیانه بسیار مؤثر بوده است. برآیند کاربست این عوامل پنج‌گانه در مورد مدیریت و الگوی رفتاری قاسم سلیمانی بیانگر آن است که ویژگی‌های شخصی و رفتاری سلیمانی از قبیل: کنش سیاسی- نظامی؛ هوش بالا؛ مدیریت مبتکرانه و جهادی؛ طراحی عملیات‌های فوق هوشمندانه؛ خلق گروه‌های مردمی و مسلح محور مقاومت؛ به عهده داشتن رهبری طولانی مدت نیروی قدس سپاه پاسداران؛ دفاع از کردستان عراق و همکاری با نیروهای کرد؛ حمایت از رئیس‌جمهور بشار اسد و مدیریت مبارزه با داعش با همکاری نزدیک نیروهای متحد و فرماندهان سوری و عراقی و لبنانی؛ جلب نظر روسیه برای ورود به فضای آشوب زده سوریه در زمانی که نیاز این کشور به کمک افزایش یافت؛ و ایجاد اتحاد در میان نیروها و مبارزان محور مقاومت، به یک الگو - و به اذعان رهبران محور مقاومت - به یک مکتب فکری مبدل شد. به عبارت دیگر، حضور مستمر و لحن آرامش بخش و طرح سخنان، اسراتژی‌های مدبرانه و منطقی در کنار تواضع و احترام به فرماندهان و سربازان از او هم یک شخصیت الهام‌بخش برای نیروهای محور مقاومت ساخت و هم مسیر لازم و همواری را برای گسترش نفوذ فکری- ایدئولوژیکی و سیاسی خود در منطقه و رسانه‌های جهان فراهم آورد. سازگاری سردار سلیمانی با محیط خاورمیانه و هم‌آهنگی و درک بالای نیروهای محور مقاومت از منش و فکر او، عینی بودن

دستاوردهای سیاسی- نظامی او، مزیت بالای حضور وی در منطقه خاورمیانه برای نیروهای محور مقاومت و سادگی و بی‌آلایشی وی، امکان سهولت نفوذ، کاهش پیچیدگی‌های شخصیتی و اثربخشی اندیشه سلیمانی در محورهای مقاومت را فراهم کرد و او را به یکی از قدرتمندترین افراد در تحولات خاورمیانه مبدل ساخت.

۵-۲- پیشنهادها

به نظر می‌رسد امروز و در شرایطی که محورهای مقاومت در منطقه خاورمیانه پس از شهادت سردار سلیمانی همچنان حضور دارد و سردار سلیمانی پسا شهادت، همچنان مورد توجه ژورنال‌های داخلی و خارجی است برای نفوذ بیشتر الگوی رفتاری و مدیریت جهادی راهکارهای ذیل می‌تواند مفید باشد:

۱- تبیین و تحلیل صریح و شفاف رویکرد سردار سلیمانی به محورهای مقاومت تا بدین منظور خوانش و قرائت‌های انحرافی در ارتباط با الگوی رفتاری و مدیریت جهادی سردار سلیمانی مجال جولان پیدا نکنند.

۲- تحلیل، تبیین و ارائه تحقیقات مستمر درباره الگوی مدیریت جهادی سردار سلیمانی به جهت ایجاد اجماع نخبگانی در مورد نگاه برون مرزی او به محورهای مقاومت.

۳- پردازش کیفیت و ظرافت‌های برنامه‌های محورهای مقاومت، در پرتو تأثیراتی که از مدیریت و جایگاه سردار سلیمانی در محتوای برنامه‌های رسانه‌ای و کتاب‌های درسی پذیرفته‌اند.

۴- آموزش نیروهای بسیج مردمی در عراق و سوریه بر مبنای استراتژی سردار سلیمانی و انتقال دانش نظامی او.

۶- منابع

۱-۶- منابع فارسی

مقاله‌ها

- ۱) سالاروندیان، سیما؛ حسینی خواه، علی؛ گرامی پور، مسعود (۱۳۹۴). ارزیابی نخته هوشمند به عنوان نوآوری آموزشی بر اساس نظریه انتشار نوآوری اورت راجرز، نظریه و عمل در برنامه درسی، سال سوم، پاییز و زمستان ۱۳۹۴، شماره ۶، صص ۷۱-۱۰۰.
- ۲) شفیعی سیف آبادی، محسن (۱۳۹۸). سردار سلیمانی و بسیج مردمی در عراق و سوریه (زمینه های شکل گیری تا نقش و نیات شهید سلیمانی)، مطالعات دفاع مقدس تابستان ۱۳۹۸، شماره ۱۸، صص ۸۵ تا ۱۰۹.
- ۳) علیاری تبریزی، بهاءالدین (۱۳۹۸). قتل هدفمند در آیین اصول و مبانی حقوق بین‌الملل (با تاکید بر قتل‌های هدفمند رژیم اشغالگر قدس و ایالات متحده آمریکا بویژه قتل هدفمند سپهبد شهید قاسم سلیمانی)، پژوهش نامه حقوق بشری، زمستان ۱۳۹۸، شماره ۱۸، صص ۱۳-۴۴.
- ۴) قراباغی، میثم؛ ازگلی، محمد (۱۳۹۹). واکاوای سبک رهبری سردار شهید حاج قاسم سلیمانی الگوی متعالی رهبری خدمتگزار، مدیریت اسلامی، سال ۲۸، پاییز ۱۳۹۹، شماره ۳، صص ۱۱۳-۱۳۹.
- ۵) کرم زاده، سیامک؛ عابدینی، عبدالله (۱۳۹۹). ابعاد حقوقی به شهادت رساندن سپهبد قاسم سلیمانی توسط ایالات متحده در عراق، پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب، تابستان ۱۳۹۹، شماره ۲۴، صص ۲۱۹-۲۴۴.
- ۶) محمدظاهری، محمد (۱۳۹۹). ارائه الگوی مدیریتی در تراز انقلاب برای مدیران عالی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر سبک مدیریتی شهید سپهبد قاسم سلیمانی، مدیریت اسلامی، بهار ۱۳۹۹، شماره ۱۱۰، صص ۲۱-۴۶.
- ۷) مزینانی، مهدی، حکمرانی جهادی (درآمدی بر تحلیل سیره سردار سلیمانی از منظر آموزه های حکمرانی)، حکمرانی متعالی، سال اول، بهار ۱۳۹۹، شماره ۱، صص ۱۰۹-۱۲۸.
- ۸) نوروزی، مجتبی؛ مزندی، زهره (۱۳۹۸). تحول درگفتمان قدرت محور مقاومت از تثبیت به توسعه قدرت با تاکید بر زنجیره هم ارزی هویت قبل و بعد از شهادت سردار سلیمانی، مطالعات بیداری اسلامی، سال هشتم، پاییز و زمستان ۱۳۹۸، شماره ۱۶، صص ۶۱-۸۳.

- ۹) کمالی، یحیی (۱۳۹۷)، «روش‌شناسی تحلیل مضمون و کاربرد آن در مطالعات سیاست‌گذاری عمومی»، فصلنامه سیاست‌گذاری عمومی، دوره چهارم، شماره ۱، ص ۱۱۲-۱۴۱.
- ۱۰) شیخ‌زاده، محمد؛ تسلیمی، محمد سعید؛ عابدی جعفری، حسن؛ فقیهی، ابوالحسن (۱۳۹۰)، «تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی»، اندیشه مدیریت راهبردی، سال پنجم، شماره ۱۰، ۱۵۱-۱۹۸.

ب- منابع اینترنتی

- ۱) حسینی، عقیل (۱۳۹۳). «بسیج مردمی در عراق با تجربه بسیج ایران تشکیل شد». ۲۵ آبان ۱۳۹۳، نقل شده در: <https://www.tabnak.ir/fa/tags/20134/1>
- ۲) مالکی، نوری (۱۳۹۴). در تشکیل حشد الشعبی از بسیج ایران الگو گرفتیم، ۱۳۹۴/۵/۲۶، نقل شده در: <https://www.shia-news.com/fa/news/96697>
- ۳) نصرالله، سید حسن (۱۳۹۸). «مکتب حاج قاسم یعنی رفتن به عرصه عملیات و میدان عمل/ رازی که سیدحسن نصرالله برای اولین بار فاش کرد/ حاضر بودم جانم را فدای سردار کنم»، ۱۳۹۸/۱۱/۲۴، نقل شده در: <https://www.mizanonline.com/fa/news/596221>
- ۴) نوعی‌ا قدم، رحیم (۱۳۹۸). پرونده «هجر حبیب»، گفتگو با فرمانده قرارگاه حضرت زینب در سوریه: جواب نامه حاج قاسم را با خون امضا کردم، نقل شده در سایت: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1398/11/26/2201820>

۲-۶- منابع لاتین

Books

1. Ricardo, D (2004). **The Principles of Political Economy and Taxation**, (first published 1817) UK: Dover Publications.
2. Rogers, E. (2003). **Diffusion of Innovations**, Fifth edition, Free Press, New York.

Articles

1. Dearing, James W., G. Cox, Jeffrey, (2018), **Diffusion Of Innovations Theory, Principles, And Practice**, Health aff Aissvol, 37, NO. 2, pp. 183-190.
2. Dearing, James W., Meyer, Gary, M. Rogers, Everett (1994), **Diffusion Theory and HIV Risk Behavior Change, Preventing AIDS**, pp 79-93.

3. Hornik, Robert (2004), **Some Reflections on Diffusion Theory and the Role of Everett Rogers**, Journal of Health Communication, Volume 9, 2004 - Issue sup1, pp143-148.
4. Katz, E(1957). **The Two-Step Flow of Communication: an Up-To Date Report on a Hypothesis**, The Public Opinion Quarterly, 21 (1). pp. 61-78
5. Sahin, Ismail, (2006), **Detailed review of Rogers' diffusion of innovations theory and educational technology-related studies based on Rogers' theory**, Turkish Online Journal of Educational Technology 5(2), pp14-23
6. Toews, D. (2003). **The New Tarde: Sociology after the End of the Social**, Theory Culture & Society, Society 20 (5), pp.81-98

Websites

1. Abbas, Mushreq (2013). **Iran's Man in Iraq and Syria**, Al Monitor, 12 March 2013, <https://www.al-monitor.com/originals/2013/03/soleimani-iraq-syria-difference.html>
2. Abdullah Ayyoub, Ali (2020). **Syrian general thanks Iran for helping Assad in key battle**, 20 January 2020, The Times, <https://www.thetimes.co.uk/article/syrian-general-thanks-iran-for-helping-assad-in-key-battle-qnxnw0qth>
3. Abdul-Zahra, Qassim; Salama, Vivian (2014). **Iran general said to mastermind Iraq ground war**, apnews, 5 November 2014, <https://apnews.com/b9608f80a3c743ba81373a6eaceb7f13>
4. Adesnik, David (2018). **FDD Profiles of Leading Iranian-Backed Militias**, Foundation for Defense of Democracies, February 28, 2018, <https://www.fdd.org/analysis/2018/02/28/fdd-profiles-of-leading-iranian-backed-militias/>
5. Ahmed, Azam (2014). **Waging Desperate Campaign, Iraqi Town Held Off Militants**. The New York Times, 2 September 2014, <https://www.nytimes.com/2014/09/03/world/middleeast/waging-a-desperate-fight-an-iraqi-town-holds-off-militants.html#:~:text=AMERLI%2C%>
6. Al-Ameri, Hadi (2015). **If Qasem Soleimani was not present in Iraq, Haider al-Abadi would not be able to form his cabinet within**, Mehr News Agency, 5 January 2015. <https://ctc.usma.edu/qassem-soleimani-irans-unique-regional-strategy/>
7. Alami, Mona (2015). **What the Aleppo offensive hides**, Al-Monitor, 23 October 2015, <https://www.al-monitor.com/originals/2015/10/syria-aleppo-conquest-regime-armed-rebels.html>

8. Almasdarnews (2019). **Syrian Army, Hezbollah launch preliminary offensive in northern Aleppo**, 1 february 2016, <https://www.almasdarnews.com/article/syrian-army-hezbollah-launch-preliminary-offensive-in-northern-aleppo/>
9. Azodi, Sina (2017). **Qasem Soleimani, Iran's Celebrity Warlord**, Atlantic Council, 2 February 2017, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/iransource/qasem-soleimani-iran-s-celebrity-warlord/>
10. Bengali, Shashank (2014). **In Iraq, residents of Amerli celebrate end of militant siege**, The Los Angeles Times, 1 September 2014, <https://www.latimes.com/world/middleeast/la-fg-iraq-amerli-siege-20140902-story.html>
11. Bozorgmehr, Najmeh (2020). **Qassem Soleimani, Iranian military commander, 1957-2020**, 3 January 2020, Financial Times, <https://www.ft.com/content/b80b9a52-2dfe-11ea-a126-99756bd8f45e>
12. Breaking News (2018). **Iranian General Moons Trump: – He speaks like they are doing nightclubs and toys**, July 27, 2018, <https://vaaju.com/norway/iranian-general-moons-trump-he-speaks-like-they-are-doing-nightclubs-and-toys/>
13. Dehghanpisheh, Babak (2014). **Special Report: The fighters of Iraq who answer to Iran**, November, 12, 2014, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-militias-specialreport-idUSKCN0IW0ZA20141112>.
14. DiGiovanni, Janinie (2014). **Nemesis: The Shadowy Iranian Training Shia Militias in Iraq**, 11/27/14, <https://www.newsweek.com/2014/12/05/nemesis-shadowy-iranian-training-shia-militias-iraq-287610.html>
15. Doucet, Lyse (2020). **Qasem Soleimani: Thousands mourn assassinated Iranian general**, BBC News Online, 8 January 2020, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50991810>
16. El-Ghobashy, Tamer; Salim, Mustafa (2017). **Top Iraqi Shiite cleric calls for scaling back militia influence, backing prime minister**, 2017-12-15, Washington Post, https://www.washingtonpost.com/gdpr-consent/?next_url=https%3a%2f%2fwww.washingtonpost.com%2fworld%2ftop-shiite-cleric-calls-for-scaling-back-militia-influence-backing-prime-minister%2f2017%2f12%2f15%2f8834eb0e-e192-11e7-9eb6-e3c7ecfb4638_story.html
17. Fadel, Leith (2015). **Where is Major General Qassem Suleimani?**, Al-Masdar News, 13 November 2015,

- <https://www.almasdarnews.com/article/where-is-major-general-qassem-suleimani/>
18. Filkins, Dexter (2013). **The Shadow Commander**, 30 September 2013, The New Yorker, <https://www.newyorker.com/magazine/2013/09/30/the-shadow-commander>
 19. Gallagher, Nancy; Mohseni, Ebrahim; Ramsay, Clay (2019). **Iranian Public Opinion under "Maximum Pressure", A public opinion study" (PDF)**, Published by: Center for International & Security Studies, U. Maryland, 1 October 2019, <https://www.jstor.org/stable/resrep20427>
 20. Givetash, Linda (2020). **Who was Iran's Qassem Soleimani and why does his death matter?**, nbcnews, 3 Jan 2020, <https://www.nbcnews.com/news/world/who-was-qassim-suleimani-why-does-his-death-matter-n1109846>
 21. Hashem, Ali (2015). **Iraq's Shiite forces claim victory over IS**, 16 March 2015, Al-Monitor. <https://www.al-monitor.com/originals/2015/03/iraq-shiite-hezbollah-nujaba-victory-islamic-state.html>
 22. jorgensen, randall (2014). **Iran's Top Spy Is the Modern-Day Karla, John Le Carré's Villainous Mastermind**, pinterest, 21 June 2016, <https://www.pinterest.com/pin/490540584411297905/>
 23. Kranz, Michal; Gould, Skye, (2017), **These maps show how drastically ISIS territory has shrunk since its peak**, 24 October, <https://www.businessinsider.com/maps-of-isis-territory-2014-2017-10>
 24. Lund, Aron(2015). **Who Are the Pro-Assad Militias?**, Carnegie Endowment for International Peace. Archived from the original on 2016-03-21.
 25. Maguire, John (2013). **The Shadow Commander**, The New Yorker, 23 September, 2013, <https://www.newyorker.com/magazine/2013/09/30/the-shadow-commander>.
 26. Mansour, Renad; Jabar, Faleh A (2017), **The Popular Mobilization Forces and Iraq's Future**, 28 April 2017, Carnegie Middle East Center. Carnegie Endowment for International Peace.
 27. Mcchrystal, Stanley (2019). **Sardar Soleimani in the list of top 10 thinkers of Foreign Policy Magazine**, Winter 2019, <https://foreignpolicy.com/gt-essay/irans-deadly-puppet-master-qassem-suleimani>

28. Mehr News (2015). **Iran's Soleimani pays tribute to fallen Hezbollah fighters**, presstv, 29 January 2015, <https://www.presstv.com/Detail/2015/01/29/395312/Soleimani-hails-fallen-Hezbollah-fighters>
29. Merat, Arron (2019). **What America needs to understand about Qasim Soleimani**, Prospect, 10 October 2019, <https://www.prospectmagazine.co.uk/magazine/quasim-soleimani-death-who-was-iran-us-uk-relations-qasem>
30. NasrAllah, Sayyed Hasan (2019). **Nasrallah Highlights Growing Power of Hezbollah, Islamic Revolution**, October, 01, 2019, <https://www.tasnimnews.com/en/news/2019/10/01/2109278/nasrallah-highlights-growing-power-of-hezbollah-islamic-revolution>
31. Nasrallah, Sayyid Hassan (2019). **The full text of Khamenei.ir's interview with Sayyid Hassan Nasrallah**, 1 October 2019, <https://english.khamenei.ir/news/7075/The-full-text-of-Khamenei-ir-s-interview-with-Sayyid-Hassan-Nasrallah>.
32. Petraeus, David (2015). **Iran more of a threat than ISIL**, Posted by Nick Gass, 03/20/2015, <https://www.politico.com/story/2015/03/petraeus-iraq-iran-islamic-state-116255>
33. Pollack, Kenneth M. (2020). **"Major General Qasem Soleimani"**, time.com, 7 January 2020, <https://time.com/collection/2017-time-100/4736337/qasem-soleimani/>
34. Rasheed, Ahmad (2015). **Iraqi army and militias surround Isis in major offensive in the battle for Tikrit**, The Independent, 03 March 2015, <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/iraqi-army-and-militias-surround-isis-major-offensive-battle-tikrit-10083338.html>
35. Reuters (2015). **How Iranian general plotted out Syrian assault in Moscow**, 6 October 2015, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-soleimani-insigh-idUSKCN0S02BV20151006>
36. Siegel, Jacob (2015). **The Myth of Iran's Military Mastermind**, 5 June 2015, The Daily Beast. <https://www.thedailybeast.com/the-myth-of-irans-military-mastermind>
37. Solomon, Jay & Gorman, Siobhan(2012). **Iran's Spymaster Counters U.S. Moves in the Mideast**, Wall Street Journal, 7 June 2016, <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052702303816504577305742884577460>

38. Staff, Reuters, (2017). **CIA chief Pompeo says he warned Iran's Soleimani over Iraq aggression**, Reuters, December 2017, <https://www.reuters.com/article/us-iran-pompeo-idUSKBN1DX02P>
39. Vick, Karl (2020). **Why the U.S. Assassination of Iranian Quds Force Leader Qasem Soleimani Has the U.S. Bracing for Retaliation**, time.com, 3 January 2020, Time, 3 January 2020, <https://time.com/5758250/qasem-soleimani-iran-retaliation/>
40. Vuillez, William(2020). **Pas de guerre contre l'Iran: des manifestants défilent aux États-Unis**, 04/01/2020, <https://www.rtl.fr/actu/international/pas-de-guerre-contre-l-iran-des-manifestants-defilent-aux-etats-unis-7799833949>

